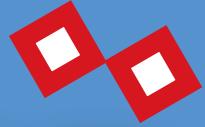

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE 114

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

3

OŽUJAK
2022

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vljenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Preplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte za zaprimanje članaka, vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisk

Kerschoffset d.o.o.,
Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Damir Janton
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

Preplata

Godišnja preplata za Hrvatsku iznosi 150 kuna. Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Posiv na broj«, treba biti upisan Vaš preplatnički broj.

Godišnja preplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na preplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 15 kuna (+ poštارина).

Vaš preplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se preplatiti

Zainteresirani za preplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (uredhps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu preplatnika.

Godišnja preplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi preplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Preplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini preplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za preplatu, a preplatnicima pravnim osobama računi.

108 Čiji su planinarski putovi?

118 Koliko je gora u Slavoniji?

122 Istina o misteriju ruske ekspedicije na Everest 1952. godine

134 Vode i visovi oko-nakolo Stapa

Sadržaj

Članci

108 **Čiji su planinarski putovi?**
Alan Čaplar i Darko Grundler

118 **Koliko je gora u Slavoniji?**
Vladimir Volenec

122 **Istina o misteriju ruske ekspedicije na Everest 1952. godine**
Milovan Buchberger

130 **Od kvarnerske ljetopitice do uspavanog diva**
Valentina Bušić

134 **Vode i visovi oko-nakolo Stapa**
Raul Horvat

143 **Goranska trilogija**
Feručo Lazarić

Tema broja

Planinarski putovi

Naslovnica

Uspon prema vrhu Talijanki (2057 m), u pozadini masiv Karanfila (Crna Gora),
foto: Ćazim Fetahović

Rubrike

145 **Planinarska faleristika:**
Slavonsko kolo na vrhu Požeške gore (pripremio: Vjekoslav Kramberger)

147 **Nova izdanja:** Gojko Majetić:
Planinarstvo u Otočcu, Novo izdanje knjige Krešimira Milasa »Alpinist trebaju brda«,
Tridesetak planinara u Sportskom biografskom leksikonu PGŽ-a

149 **Speleologija:** Ispiti za nazive speleolog i instruktor speleologije,
Stručni seminar o zaštiti speleo-loških objekata

150 **Vijesti:** Škola planinarskog skijanja u Austriji, Održana izborna skupština PK-a Ivanec

153 **Planinarska enigmatika**

154 **Kalendar akcija**

Čiji su planinarski putovi?

Alan Čaplar i Darko Grundler, Zagreb

Svakome tko se iz planinarskih motiva supućuje u planine teško je danas zamisliti planinarenje bez uređenih i obilježenih planinarskih putova. U planinama postoje i drugi (na primjer: pješački, poučni) putovi, a ima i planinara koji se povremeno vole kretati izvan uređenih putova, no nedvojbeno upravo planinarski putovi predstavljaju ključnu infrastrukturu za sigurno kretanje u planinama.

ALAN ČAPLAR

Planinarska markacija na Moslavackoj gori

Prvi planinarski putovi u Hrvatskoj obilježeni su 1882., prije točno 140 godina. Markirao ih je tajnik Hrvatskog planinarskog društva Levin Schlosser. Bila su to četiri puta na Medvednici. Ubrzo se uočilo da treba ujednačiti oznake pa je 1912. Upravni odbor HPD-a odredio pravila o izgledu oznaka i načinu označavanja. Dakle već 110 godina se u Hrvatskoj organizirano i po određenim pravilima označavaju i uređuju planinarski putovi. Ove godine navršavaju se još neke značajne »okrugle« obljetnice: prije točno stotinu godina slovenski planinar Alojz Knafeljc uveo je u uporabu okruglu crveno-bijelu markaciju, a iste godine hrvatski planinari takvim su oznakama obilježili pristup u Bijele stijene. Crveno-bijela markacija ušla je u široku primjenu i postala prepoznatljiv simbol ne samo planinarskih putova, nego i planinara i planinarstva u svim zemljama koje povezuje Dinarsko gorje.

Potreba da se uredi ne samo izgled signalizacije nego i općenito status planinarskih putova postojala je od samih početaka razvijanja planinarske infrastrukture. Kao zanimljivost spomenimo da je svojedobno na području Hrvatske, koja je bila u sastavu Austro-ugarske Carske i kraljevske (K.u.K.) dvojne monarhije Austro-Ugarske (1867. – 1918.) postojao zakon koji je propisivao kaznu za oštećivanje planinarskih putova i objekata. Dana 24. svibnja 1913. Vlada je donijela ovu naredbu:¹ *Hrvatsko planinarsko društvo u Zagrebu pritužilo se je, da pučanstvo u nekim predjelima kraljevina Hrvatske i Slavonije bilo iz neznanja bili iz zlobe zatire i oštećuje planinarske uredbe kao skloništa, piramide i razgledišta. Pošto je zatiranje ili oštećivanje planinarskih znakova i uredba zabranjeno, to se svaki takav čin, u koliko nije kažniv po kaznenom zakonu, ima kazniti globom odnosno zatvorom određenim u §-u II ces. naredbe od 20. travnja 1854. itd.*

¹ Vladina naredba o zaštiti planinarskih znakova i uredba (Planinarske vjesti), Planinarski vjesnik, Vjenac, 1913, br. 6, str. 190

ALAN ČAPLAR

Planinarskim korakom po Premužićevoj stazi na otoku Rabu

Što je planinarski put?

Planinarski putovi u Hrvatskoj obilježavaju se prepoznatljivim crveno-bijelim planinarskim markacijama, no valja se odmah zapitati može li se i treba li se svaki put obilježen takvim označama nazvati planinarskim putom, odnosno je li planinarski put svaki onaj put koji je obilježen planinarskim markacijama.² Za odgovor na to pitanje trebalo bi se najprije sporazumjeti o tome što je to planinarski put. Logično bi bilo reći da je to *uzak pojas zemljišta namijenjen i uređen za kretanje planinara*, no moglo bi bilo odmah postaviti nekoliko pitanja³. Naime, ne postoji

2 Postoje planinarski putovi u visokom gorju, na kojima nema nikakvih oznaka, a za koje nitko neće postaviti pitanje o tome jesu li to planinarski putovi. U Hrvatskoj postoji i nekoliko službenih elektroničkih putova, na kojima nema crveno-bijelih markacija, a ipak su registrirani ravnopravno sa svim drugim planinarskim putovima.

3 Takva pitanja su, na primjer: 1. može li se planinarskim putom smatrati markirana dionica po cesti (ceste su prvenstveno namijenjene za kretanje vozila); 2. može li se niz markacija po krševitom terenu gdje ne postoji ugažena staza (bespuće) nazvati planinarskim putom ili; 3. može li se pretežito položiti pješački put uz morsku obalu, obilježen planinarskim označama, nazvati planinarskim putom. Tom logikom moglo bi se u konačnici postaviti pitanje je li Premužićeva staza na Velebitu uopće

sveobuhvatna a istodobno precizna definicija s kojom bi se svi složili.

Budući da bi se oko definicije planinarskog puta mogla voditi široka rasprava, potrebno je razjasniti da je u ovom članku riječ samo o planinarskim putovima koji su pod okriljem Hrvatskog planinarskog saveza, točnije onim putovima koji su upisani u Registru planinarskih putova⁴ HPS-a. U nastavku se pod pojmom »planinarski put«, dakle, podrazumijeva samo takav put.

Registrar planinarskih putova je računalna baza podataka koja o svakom putu sadrži mnoštvo podataka, primjerice naziv puta, opis, podatke o dužini, visinskoj razlici, vremenu potrebnom za obilazak i dr. Uz to Registrar sadrži i podatke o planinarskim obilaznicama te o markacistima i njihovom statusu. Interaktivna planinarska karta

planinarski put – budući da je riječ o pretežito položitom putu, mogli bi ga se karakterizirati kao put namijenjen za pješačenje a ne za planinarenje, odnosno kao pješački put, pa onda i postaviti pitanje trebaju li se planinari brinuti o pješačkim putovima – ili samo o planinarskim putovima.

4 <https://info.hps.hr/putovi/>

NASLOVNA INFO KONTAKT PRIJETAVANJE TRAJI

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION - KROATISCHER BERGSTEIGERVERBAND

Registar planinarskih putova, obilaznica i markacija u Hrvatskoj s prećim sadržajima

Komisija za planinarske putove

- Planinarski putovi
- Planinarske putnice
- Planinarske obilaznice
- Menzetici
- Menzetici i brojevi
- Zemkovidi
- HPO ostanci
- VNP obilaznic
- Interaktivna karta

sve za planinarenje

Povratak na popis putova
Podaci o planinarskom putu

Naziv	GOREJE ŠTRMIĆ - HUARNICA
Planina	MOSOR
Putnik	George Štrmić
Kraj	Planinarsko selo Štrmići
Vrijeme budne (časovi)	1:45
Duljina (km)	3,7
Vrhinska razdulja (m)	250

George Štrmić, zaselak Štrmići, mjesto na kojem se nalaze neke - uspon na vrh Štrmić - (š) sa 1:13 (pocetak spajnjeg puta - dozna Župade, (š) sa 1:19 (do pl. Umberto Gherardi) - obveznik Melinja gline - Luk dolac (napomena: levo stolarska naselej) - put do vrha Štrmić, (š) sa 1:10 (sporn put prema vrhu Učilištu - potreba je kletati, (š) sa 1:13 (uspon put za Krezove stope, "Štrmišnja") - potreba je Miljanovac doj. putok, posljednje iskive u kamenu - put (č) završava na plitki Loparica.

Oznaka: 167
Društvo: IHPD Mosor, Split, <http://www.ihpd-mosor.hr/>
Kontakt osoba: Ante Žigava
Godina obnova: 2021
Napomena:
GPX: 10_01_07.gpx
Putok put na Interaktivnoj planinskoj karti Hrvatske

kratice:

- a.c. - asfaltirana cesta
- m.c. - makadamska cesta
- PD - planinarsko društvo
- sk. - turistička karta
- (š) - označen planinarski put
- lk. - lovacka luka
- pl. - planinarski lokal
- sl. - stolarski slon
- zid. - planinarski zid

Nakon izvršenja podataka u Registru prijenosuju se Opći ageti konkretna sigurne imovine (E15-a, <https://www.hps.hr/hps/opci-ageti/>)

Katalog planinarskih izdanja

Interaktivna planinska karta Hrvatske

Web karta: [Zavjet](#)

Hrvatski planinar

Solewa
MW Trainer GTX mag

-20 %

Hrvatski planinarski savez

Registar: 12-12000 Zagreb
Istragački putnički
T: 0148-78-624
F: 0148-78-625
GIB: 77-505-487

WWW: www.hps.hr | [hps.hr](http://www.hps.hr/hps/) | [opci-ageti/](http://www.hps.hr/opci-ageti/)

Član / Member of

UIA - International Mountaineering Association
FIM - European Mountaineering Association
EMB - European Climbing Federation
WMO - World Meteorological Organization

Copyright 2021 © Hrvatski planinarski savez | Hosting i održavanje: Aursus d.o.o.

Zapis u Registru planinarskih putova HPS-a

Hrvatske rabi podatke iz Registra, a moguće je i prijenos računalno čitljivog zapisa planinarskog puta u gpx formatu na korisničko računalo ili mobitel. Podatke su pod koordinacijom Komisije za planinarske putove prikupljali brojni markači ili su ih prikupili članovi Komisije.

Unutar planinarske zajednice, ali i izvan nje, učestalo se podrazumijeva da se Hrvatski planinarski savez skrbi o planinarskim putovima. To

je činjenica koju treba često i snažno isticati ne samo zato što planinarska udružba ulaze značajna sredstva i napore u uređivanje tih putova, nego i zato što u javnom medijskom prostoru nerijetko prevladava promoviranje raznovrsnih »novih« putova kao novih kreativnih ostvarenja i oblika planinarenja, premda svi oni uvelike koriste postojeću planinarsku infrastrukturu u kojoj se već desetljećima neumorno sistematicno

i volonterski skrbe upravo planinarske udruge. Istodobno, međutim, treba širiti svijest o tome što sve zaista obuhvaća skrb za planinarske putove.

Što obuhvaća skrb o planinarskim putovima?

O planinarskim se putovima tradicionalno skrbe planinarske udruge i planinari markacisti organizirani u tim udrugama. Njihov rad usklađuje i usmjerava Komisija za planinarske putove HPS-a koja je ustrojena kao stručno povjerenstvo Saveza za izvršenje zadaća vezanih uz planinarske putove. Cilj organizirane skrbi o planinarskim putovima je svima koje se kreću po tim putovima omogućiti što sigurniji prolazak i dolazak do cilja. To se postiže uređenjem putova kako bi oni bili prohodni i sigurni za prolazak. Uređivanje putova obuhvaća obilježavanje putova planinarskom signalizacijom, ali i razne druge poslove na putu; na primjer krčenje, čišćenje, mjestimično podzidavanje, izgradnju stuba, manjih mostova i mnogošto drugo.

Planinarski putovi se obilježavaju planinarskim oznakama koje su navedene u Knjizi standarda za planinarsku signalizaciju⁵ koju je izradila Komisija za planinarske putove HPS-a, a usvojio Izvršni odbor HPS-a. Donošenjem Knjige standarda učinjen je važan korak u smislu ujednačavanja odnosno standardizacije postojeće

ROBERT SMOLEĆ

Obnova planinarskog puta prema Velikom Zavižanu

prakse označavanja te je time povećana kvaliteta signalizacije na planinarskim putovima.

Tko uređuje planinarski put?

Pojedini planinarski put uređuje planinarska udruga koja se u dogovoru i po odobrenju Komisije za planinarske putove HPS-a dobrovoljno prihvati tog posla.

Komisija za planinarske putove HPS-a organizira tečajeve za markaciste i na njima članove planinarskih udruga podučava znanjima i vještina potrebnim za kvalitetno uređivanje i obilježavanje putova. Po uspješnom završetku tečaja članovi dobivaju stručni naziv markacist i odgovarajući potvrdu o tome (diplomu i iskaznicu).⁶ Dalnjim angažmanom u uređivanju putova i

Uklanjanje kamena s planinarskog puta

⁵ <https://www.hps.hr/files/data/3/Knjiga standarda signalizacije na planinarskim putovima.pdf>

⁶ <https://www.hps.hr/files/data/3/Uredjivanje planinarskih putova.pdf>

školovanju markacista članovi mogu steći stručne nazive markacist voditelj i markacist instruktor.

Komisija za planinarske putove propisuje da određeni planinarski put može održavati planinarska udruga koja ima najmanje jednu osobu koja ima stručni naziv markacist. Tako se potiče i osigurava kvalitetno održavanje putova sukladno dogovorenim standardima i smjernicama.

Osim osnovnog školovanja, koje se sastoji od teorijskog i praktičnog dijela, Komisija provodi i dodatno školovanje i školovanje instruktora. Markacistima su na raspolaganju i edukativne publikacije vezane uz uspostavu i održavanje putova, npr. Zdenko Kristijan: Planinarski putovi, Boris Bjedov: Uređivanje planinarskih putova, i druga tiskana ili elektronička izdanja⁴. Osim školovanja, HPS osigurava djelomično pribor i materijal potreban pri obilježavanju putova: boje, kistove, putokaze, žigove, cijevi za stupove

i dr. Prednost ima pribor i materijal za rad na tečajima, kao i za uređivanje pristupnih putova kontrolnim točkama Hrvatske planinarske obilaznice i Velebitskog planinarskog puta. Komisija za putove provodi i različite druge aktivnosti vezane za planinarske putove, što se može vidjeti u popisu navedenom u rubrici »Planinarski putovi« na web stranici HPS-a⁷.

Važno je istaknuti da se sav posao školovanja, uspostave i održavanja planinarskih putova provodi volonterski, uglavnom velikim trudom samih planinara, posebno školovanih markacista i vlastitim sredstvima planinarskih udruga. Poneka udruga uspije pribaviti potrebna sredstva za uređenje planinarskog puta od lokalne zajednice, turističke zajednice ili drugog izvora, ali to je izuzetak. Ističući da je planinarska infrastruktura ujedno i nezamjenjiva javna turistička infrastruktura koja ne služi samo članstvu HPS-a nego i mnogo širem krugu ljudi koji posjećuju planine, HPS s Ministarstvom turizma i sporta priprema uspostavu sustavnog, primjenjivog i održivog modela namjenskog financiranja uređivanja planinarske infrastrukture iz javnih izvora. Kako bi se na jednom mjestu utvrdili ciljevi, načela, aktivnosti, uvjeti, kriteriji i prioriteti za uređivanje planinarske infrastrukture Izvršni odbor HPS-a u siječnju ove godine donio je Operativni program upravljanja planinarskom infrastrukturom, objedinivši u njemu odrednice sadržane u brojnim ranije donesenim programima, pravilnicima, odlukama i smjernicama HPS-a. Operativni program bit će uporište za utvrđivanje i provedbu Godišnjeg plana uređivanja planinarske infrastrukture. Podrobnejne informacije o tome bit će uskoro predstavljene planinarskim udrugama koje se organizirano skrbe za planinarskoj infrastrukturni.

Kako nastaje novi planinarski put?

Novi planinarski put koji će biti upisan u Registru planinarskih putova HPS-a nastaje tako da udruga koja želi urediti novi put tu svoju želju najavi Komisiji za planinarske putove HPS-a. Komisija na temelju tog zahtjeva razmotri i odobri ili odbije registraciju novog puta. Ako

ALAN ČAPLAR

Put nadomak vrha Šatorine

Markiranje

prihvati registraciju, tada od udruge traži da se put uredi prema standardima i uputama, te da ga održava.

U načelu, novi put odobrit će se ako za njega postoji opravdana potreba, odnosno ako se ocijeni da postoji znatno zanimanje planinara, da udruga ima kapaciteta za trajnu skrb o njemu te ako u blizini već ne postoji put koji vodi do istog cilja. Vrijedi podsjetiti i da je Skupština HPS-a 2015. donijela Strategiju razvoja hrvatskog planinarstva, u kojoj je, kao i mnogo puta prije toga, istaknuto opredijeljenje da prednost treba dati održavanju postojećih putova, a nove trasirati samo ako za time postoji opravdana potreba. Budući da u Registru planinarskih putova već postoji više od 1050 registriranih putova, Komisija nije sklona odobravanju novih putova, pogotovo u područjima gdje ima mnogo postojećih neodgovaraće održavanih planinarskih putova. Ne treba, naime, smetnuti s uma činjenicu da u Hrvatskoj postoji više od 5500 kilometara registriranih putova koje treba redovito održavati – znatno više nego što ih planinar u nekoliko godina uopće može obići.

Lakim računanjem može se doći do podatka da bi statistički svaki planinar trebao redovito obnavljati i održavati »svojih« 150 metara nekog planinarskog puta, na što se odmah nadovezuje i pitanje koliko planinara zaista to i čini. Ako se promatra samo planinare markaciste, onda svakome »pripada« skrb o otprilike 4 km planinarskog puta. Čini se da je malotko svjestan koliko je ta mreža putova zaista razgranata.

Cjelokupan postupak registracije novog puta podrobno je opisan u dokumentu »Postupak registracije novog planinarskog puta«⁸ koji se nalazi na mrežnoj stranici HPS-a, u rubrici »Planinarski putovi«.

U praksi, mnoge udruge i pojedinci skloni su trasirati i markirati nove putove bez dogovora s HPS-om i sagledavanja šire slike o potrebitosti i opravdanosti novog puta, a ujedno nesvesni obvezu da se trajno o njemu skrbe i odgovornosti

⁸ <https://www.hps.hr/files/data/3/POSTUPAK%20REGISTRACIJE%20NOVOG%20PLANINARSKOG%20PUTA.pdf>

ALAN ČAPLAR

Put preko livade pod Seravskim vrhom na sjevernom Velebitu

koju otvaranjem puta preuzimaju. To se najčešće događa kad se osnuje nova planinarska udruga ili kad, nakon razdoblja neaktivnosti, novo entuzijastično članstvo želi „svoj put“. Ponekad takva društva ne vide razlog prijave svoje zamisli Hrvatskom planinarskom savezu niti potrebe za odobrenjem. Prednosti koje će društvo ostvariti prijavom i odobrenjem puta su višestruke. Takav će put biti uređen i obilježen na način koji je dobro poznat planinarima i koji je ujednačen na svim planinarskim putovima. Pri uređenju puta na raspolaganju će im biti stoljetno iskustvo u uređenju planinarskih putova. Informacije o putu će biti dostupne na web stranicama HPS-a i objavljene na Interaktivnoj planinarskoj karti Hrvatske. Ukratko, takav je planinarski put sigurniji i ugodniji za planinara od puta koji je nastao proizvoljnim uređenjem.

Komisija za planinarske puteve HPS-a nema pravnih mogućnosti niti praktičnih mehanizama zabraniti kome uređivanje i označavanje putova

niti može sankcionirati obilježavanje oznakama koje se razlikuju od onih navedenih u Knjizi standarda za planinarsku signalizaciju. Osim educiranja i apeliranja na planinarsku udrugu i pojedince da rade u skladu s dogovorenim pravilima i standardima, jedina mјera koju Komisija može poduzeti da neki put ne uvrsti u Registar ako nisu ispunjeni uvjeti za njegovu registraciju. Treba, međutim, kod toga imati u vidu da zadaća i uloga HPS-a niti nije sankcioniranje planinarskih udruga i planinara već upravo suprotno – potpora i poticanje da se organizirano i uzorno skrbe o planinarskoj infrastrukturi i poticanje da primjenjuju pravila kojima se postižu zajednički ciljevi.

Nevolja takvog pristupa je u tome da planinari malokad provjeravaju koji je put upisan u Registru, pa će tako svaku neurednost ili slabo stanje nekog puta pripisati HPS-u, bez obzira je li riječ o registriranom putu pod okriljem HPS-a ili ne, je li on odobren i je li uistinu bilo opravданo njegovo trasiranje i obilježavanje.

Govoreći o postojećim putovima, najveći je problem odustajanje planinarske udruge od obveze održavanja puta. Premda je udruga svojedobno dobrovoljno prihvatile održavanje planinarskog puta, događa se da ta udruga zbog promjene članstva ili uprave odustane od te svoje obveze. Ponekad o tome udruga obavijesti Komisiju za puteve HPS-a, a ponekad prestaje održavati put a da o tome nikoga ne obavijesti. Posljedica je zapušten put, odnosno lutanje i frustriranost planinara koji bi željeli planinariti ugodno i sigurno.

Čiji su planinarski putovi?

U suvremenom društvenom uređenju poštivanje prava vlasništva smatra se jednom od temeljnih postavki, pa pitanje iz međunaslova i nije tako neobično. Planinarske puteve uređuju planinari markacisti, članovi HPS-a, najčešće sredstvima planinarske udruge. I sam HPS ulaže znatna sredstva u rad Komisije za planinarske puteve pa se čini logičnim da bi HPS trebao imati neke nadležnosti nad njima.

Putovi redovito prolaze terenima koji su nečije vlasništvo. Oznake i žigovi postavljaju se na stabla ili druge objekte kojima nije vlasnik

Vezni putovi i stranputice

Planinarski putovi usko su povezani s planinarskim obilaznicama. Podsjetimo, prve planinarske obilaznice u Hrvatskoj nastale su uvezivanjem planinarskih putova u smislene cjeline kako bi potaknule planinare da upoznaju najzanimljivije putove i mesta u pojedinih planinama ili regijama. Prvi takav dužinski put bio je Slavonski planinarski put, otvoren još 1957., a za njim su slijedili i drugi klasični vezni putovi – Velebitski, Kapelski, Goranski planinarski put itd. U 65 godina planinarske su udruge osnovale ukupno 162 planinarske obilaznice. HPS registrira planinarske obilaznice uspostavljene pod okriljem HPS-a, evidentirajući one koje su nastale u dogovoru s planinarskim udrugama i uređene su prema određenim pravilima. Takve obilaznice udovoljavaju kriterijima koji se zasnivaju na temeljnim načelima djelovanja planinarske udruge.

Doduše, napuštajući postupno izvornu ideju da je cilj planinarske obilaznice ponuditi planinaru obilazak nekog zanimljivog područja određenom trasom, mnoga su društva postala sklonija uspostavljanju točkastih obilaznica (onih koje nemaju trasu, a imaju zadane kontrolne točke), pa čak i obilaznica bez zadanih kontrolnih točaka (ali s nekim drugim uvjetima obilaska, npr. određenim brojem vrhova koje planinar slobodno bira prema zadanim uvjetima). Iako se takvima obilaznicama jednostavnije upravlja, one donekle degradiraju izvorni smisao planinarskih obilaznica jer se, umjesto da se usredotočuju na ciljano planinarenje najljepšim putovima, sve više svode na utrkinjivanje planinara s ciljem da što brže obiju kontrolne točke i steknu značke. U Hrvatskom planinaru već se podrobno pisalo o planinarskim obilaznicama (npr. Bernard Margitić i Alan Čaplar: »Planinarske obilaznice i kontrolne točke«, HP 12/2005, str. 432; Alan Čaplar: »Planinarske obilaznice i natjecanje Gojzerica«, HP 10/2017, str. 449), pa nema potrebe sve to ponavljati.

U novije se vrijeme pojavljuje i druga krajnost, koju je u najvećoj mjeri omogućio širok internetski prostor za promoviranje svega i svačega, pa se kao neka posebna novost snažno promiču raznovrsni »novi« putovi za dugo hodanje, zvučnih stranih imena – *trail*, *way*, *via* ili slično. Kao i drugdje u Europi, iza takvih »long-distance trailova« najčešće ne stoji angažman, pa ni konkretnija inicijativa za stvarnim uređenjem i unaprjeđenjem planinarske infrastrukture, već uglavnom samo lijepa ideja i želje pojedinaca za (samo)promocijom ili brzom zaradom. Pritom se učestalo zanemaruje i prešuće

činjenica da se o svim planinarskim putovima koji su, uglavnom bez pitanja i suglasnosti prisvojeni kao dionice »dužinskih putova«, neumorno i samozatajno desetljećima skrbe brojne planinarske udruge i u njima organizirani planinari markacisti, uz velik volonterski angažman i ulaganja vlastitih sredstava. Zaboravlja se i to da »dužinski putovi« zapravo i nisu novost jer u hrvatskom planinarstvu kvalitetni i popularni putovi za dugo hodanje postoje već desetljećima (još od Slavonskoga planinarskog puta 1957.), i to pod domaćim imenima *put*, *vezni put*, *transverzala* ili *obilaznica*. Jedina je bitna razlika u tome što inovativni, suvremeni vezni putovi nemaju dnevnika ni kontrolnih točaka, nego uglavnom samo elektroničke GPX tragove i glasnu javnu promociju.

Novo i zanimljivo nailazi na simpatije među planinarama i avanturistima, ali uglavnom ne pridonoši znatnije sigurnom planinarenju i organiziranim planinarstvom. Za razliku od klasičnih planinarskih obilaznica i putova o kojima se na terenu odgovorno skrbe udruge koje su ih uspostavile, razglašeni novi *trailovi* najvećim dijelom koriste već postojeće planinarske putove, pri čemu se podrazumijeva da će se o planinarskoj infrastrukturi na terenu i dalje skrbiti netko drugi.

S druge strane, još veći nered stvara sklonost pojedinaca da takve nove vezne putove samoiniciativno i bez dogovora obilježavaju svojim oznakama, drugačijim od standardizirane planinarske signalizacije. Dovoljno je samo zamisliti kako bi izgledalo sveopće šarenilo oznaka kad bi svaka od 162 registrirane planinarske obilaznice bila označena drugačijim oznakama ili kada bi svaka od 340 planinarskih udruga članica HPS-a upotrebljavala svoju signalizaciju. Važno je istaknuti da se hrvatski planinari već stotinu godina organizirano skrbe o planinarskim putovima te pritom upotrebljavaju standardizirane planinarske oznake upravo zato da planine ne bi postale nakanadni šareni kolaž raznih kreativnih rješenja i da bi se planinari lakše snalazili pri planinarenju. Štoviše, uključivanjem standardizirane planinarske signalizacije u Pravilnik o jedinstvenom vizualnom identitetu zaštićenih područja u Hrvatskoj 2020., Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja prepoznalo je važnost i podržalo održiv razvoj mreže planinarskih putova kakav u našem Savezu postoji još od vremena prije nego što su (*nota bene*, upravo na poticaj planinara – predsjednika HPD-a Ivana Krajača!) bila proglašena prva zaštićena područja u Hrvatskoj.

udruga čiji su članovi te oznake postavili. Putokazi se postavljaju na terenu u dogovoru s vlasnicima posjeda, a ponekad i bez pitanja i odobrenja vlasnika terena ili neke nadležne javne ustanove, pa i bez saznanja o tome tko je uopće vlasnik i tko uopće ima kakva prava na nekom terenu. Ukratko, ne samo da planinarska udruga ne može nikoga zapriječiti niti tužiti zbog uništenja dijela ili cijelog planinarskog puta, već naprotiv, vlasnik terena može zapriječiti planinarskoj udruzi nedopuštene zahvate na svojem vlasništvu. Na sreću, sudskih sporova takve vrste dosad nije bilo, ali je bilo slučajeva da su pojedinci, vlasnici terena ili šume, uklanjali oznake ili stavljali prepreke na put. Toga je na sreću malo jer u javnosti ipak postoji visoka razina razumijevanja i naklonosti prema planinarima. Međutim, kada bi se sve svelo na pitanje vlasništva, odgovor na pitanje iz međunaslova bio jednostavan: planinarski putovi su tuđi!

Prije nekoliko se godina u Austriji dogodila nesreća sa smrtnim posljedicama na planinarskom putu, za koju je u sudskom postupku bila utvrđena odgovornost vlasnika zemljišta zbog toga što nije omogućio siguran prolaz odnosno osigurao služnost prolaza. Po saznanju za takav sudski pravorijek znatan broj vlasnika zemljišta odlučio je pregraditi postojeće putove i zabraniti prolaz preko svojih zemljišta, ne želeći preuzimati odgovornost za posljedice koje bi mogle nastati korisnicima tih putova. Takva situacija predstavlja ozbiljan problem za razvoj mreže planinarskih

putova, pogotovo u slučajevima kada se trasa puta zbog konfiguracije terena ili zbog istovjetnih zahtjeva vlasnika susjednih zemljišnih parcela ne može izmjestiti.

Na prvi pogled čini se potrebnim i logičnim da planinarski savez predloži i pokuša »progurati« zakon koji bi definirao status planinarskih putova onako kako bi to bilo najbolje za planinare i kako to već činimo više od stotinu godina. Domaća iskustva a inozemni primjeri iz nekih bliskih zemalja, međutim, pokazuju da to možda i nije najbolje jer u pravilu donosi stroge obveze i odgovornosti, a ne donosi neku zaštitu niti bilo kakva druga prava. U susjednoj Sloveniji postoji Zakon o planinarskim putovima, no taj je zakon, umjesto da pojednostavnji brigu o planinarskim putovima i osigura sredstva za rad na terenu, umnogome zakomplicirao uređivanje planinarskih putova a udrugama donio ozbiljne obveze i odgovornosti. Među ostalim, sukladno tome da sve ima svog vlasnika, zakon je obvezao udruge da bi za svaki put trebali ishoditi dopuštenje vlasnika svih terena kojima put prolazi. Kako u Hrvatskoj do sad vlasnici toleriraju planinarske putove na svom terenu uglavnom bez pritužbi, možda je bolje ne poticati donošenje takvog akta, pogotovo ako nema jamstva da bi se time osigurale neke konkretne pogodnosti i potpore za planinarske udruge koji se kvalitetno skrbe o planinarskoj infrastrukturi.

U protekle dvije godine, međutim, donesena su u Hrvatskoj dva podzakonska akta u kojima se – po prvi put na toj razini – definiraju planinarski putovi i nadležnosti HPS-a za obilježavanje, standardiziranje signalizacije i registriranje planinarskih putova. To su Pravilnik o jedinstvenom vizualnom identitetu zaštite prirode u Hrvatskoj (NN NN 81/2020) i Pravilnik o javnoj turističkoj infrastrukturi (NN 136/2021). HPS je sudjelovao u donošenju tih pravilnika, a svi HPS-ovi prijedlozi su bili prihvaćeni.

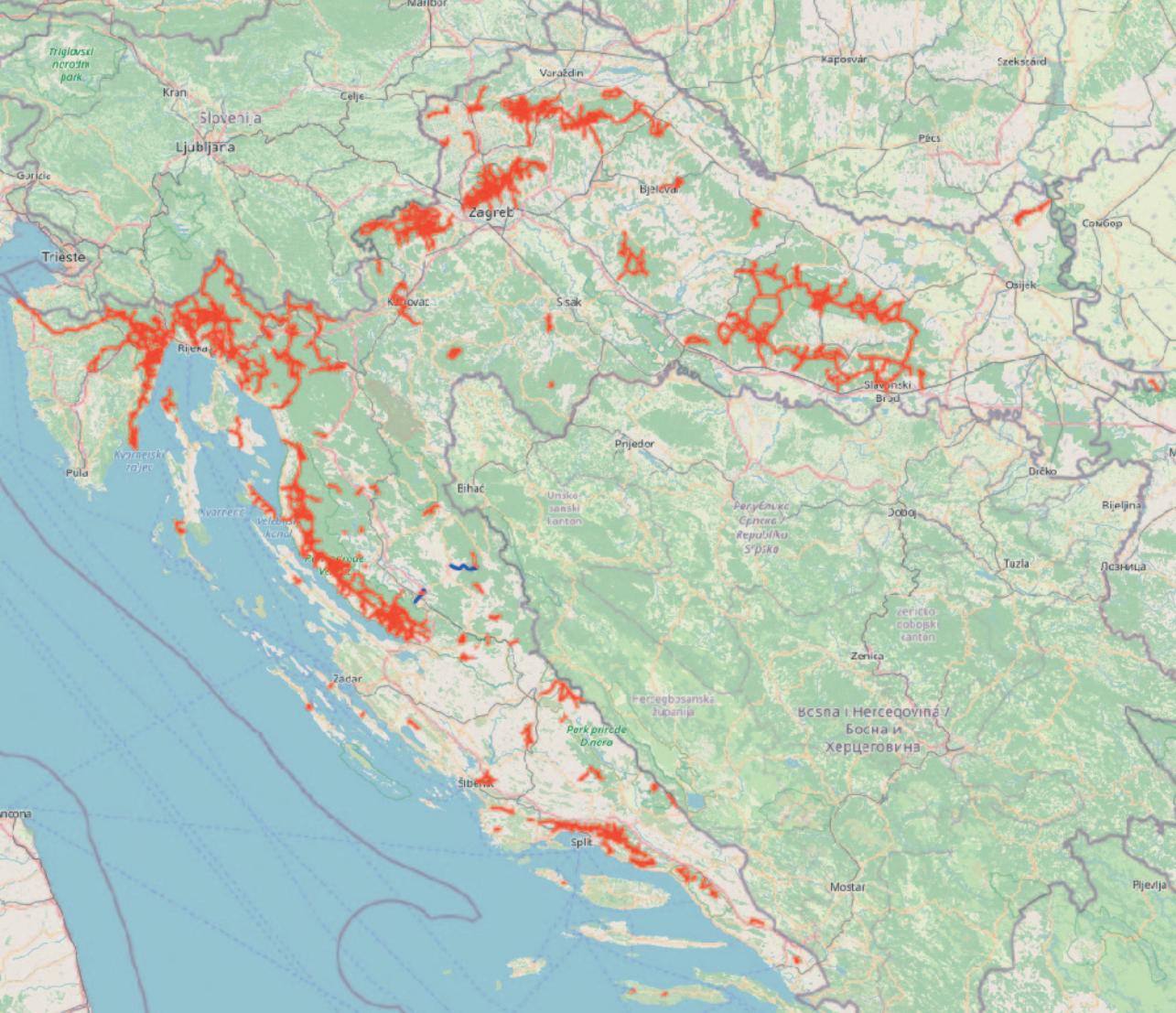
Kako dalje?

Kako dalje? Isto kao i do sada – mrežu planinarskih putova treba i dalje razvijati organizirano, prema dogovorenim standardima, pod okriljem planinarskih udruga. Putove treba registrirati u Registru planinarskih putova, i nastojati

Planinarska markacija na prilazu Okiću

ALAN ČAFLAR

Prikaz svih planinarskih putova u Hrvatskoj registriranih u HPS-ovu Registru planinarskih putova

pribaviti dostatna sredstva za njihovo trasiranje, markiranje, održavanje i drugo. Povrh svega, važno je razvijati svijest o tome da svi oni koji koriste planinarske putove trebaju biti zahvalni svim planinarama markacistima koji svoj trud i vrijeme ulažu kako bi planinarenje bilo sigurno i što ugodnije. Sretna je okolnost da i dalje među planinarama i planinarskim udrušama ne manjka entuzijazma i volje za održavanjem planinarskih putova.

Treba imati na umu da planinari nisu nasljeđili planinarske putove već su dobrovrijnim radom i velikim trudom stvorili i održavaju ih cijelo stoljeće. Budemo li kvalitetno surađivali s vlasnicima terena po kojima prolaze planinarski

putovi i drugima, možemo se nadati da će oni i dalje imati razumijevanja i dopustiti obilježavanje, uređivanje i prolaznost putova.

HPS će se i dalje aktivno skrbiti o registriranju i održavanju planinarskih putova te o školovanju markacista i poticati ih da rade u skladu s dogovorenim standardima. Iako se ponekad skrb o planinarskim putovima možda čini kao Sizifov posao, ne treba zaboraviti da su putovi uistinu važna infrastruktura, kako za planinare tako i za sve druge posjetitelje planina, jer bi bez njih odlazak u planinu bio nesigurniji i manje ugodan. A ako drugi to možda i ne cijene toliko, barem planinari dobro znaju koliko mnogo vrijedi ugodan i siguran korak u planinama.

Koliko je gora u Slavoniji?

Vladimir Volenec, Zagreb

Obično se kaže da u Slavoniji imamo pet gora: Psunj (984 m), Papuk (954 m), Krndiju (790 m), Dilj goru (460 m) i Požešku goru (618 m), koje tvore prsten oko Požeške kotline, promatrano u smjeru kretanja kazaljke na satu.

No, je li tome baš tako? Čini se da su razlozi za takvo imenovanje gora posve tradicionalni, ali ne baš i logični i znanstveni. Najviši vrh Krndije, Kapavac (790 m), nalazi se oko četiri kilometra istočno-sjeveroistočno od vrha Javora (712 m), koji je nesporno na Papuku. Na pola puta između tih dvaju vrhova, na grebenu, u području koje se zove Tromeda, nalaze se još dva vrha (ili ako je to sporno, dvije kote), koje se prema topografskoj karti 1:25.000 Državne geodetske uprave (kraće: TK) zovu Velike Vincine (706 m) i Male Vincine (718 m). Pogledamo li ih u Velikom atlasu

Hrvatske (kraće: VaH), neće nam biti jasno kojoj gori pripadaju, iako prema TK-u 25 pripadaju Krndiji. Sedlo između Javora i Malih Vincina visoko je 615 metara i udaljeno je od Javora oko jednog kilometra prema istoku. To bi trebala biti međa između Papuka i Krndije. Nikad nisam s jedne gore prešao na drugu tako lako i neprijetno kao ondje!

S druge strane, Papuk obuhvaća i jedan jasno odvojen masiv sjeverozapadno od glavnoga i najvišega vrha, u kojem se nalaze planinarima dobro poznati vrhovi: Crni vrh (863 m), Vrani kamen (po TK-u kota 833, po VaH-u kota 712), Pogani vrh (639 m) i Petrov vrh (614 m). Najprije se čini da je najniža točka u sedlu između tih dvaju masiva Papuka na prijevoju ceste Sirač – Voćin, koji se po TK-u zove Ravni bukvik i visoka je 524 metra. Dvije gorske cjeline bile bi tada razdvojene dolinama, kojima ide spomenuta makadamska cesta Sirač – Voćin prateći rijeke i potoke Pakru, Sloboštinu i Ivanovicu (po VaH-u, ili Jovanovicu po TK-u).

Tom zapadnom dijelu Papuka treba priključiti i brdovito područje jugozapadno od Slatine, sjeverno od Voćina i jugoistočno od ceste Daruvar – Đulovac – Suhopolje, koja ga odvaja od Bilogore. Najviša točka u tom području je bezimena kota visoka 290 m, malo južno od vrha Budima (285 m) iznad sela Huma. Kojem bi od dvaju masiva Papuka pripadali vrh Ljutoč (697 m) i kota 720 m, dva kilometra istočno od njega?

To je područje s glavnim grebenom Papuka povezano hrptom, s najnižom točkom na visini od oko 512 metara, stotinjak metara jugozapadno od prijevoja ceste Zvečevo – Voćin (522 m), u predjelu zvanom Đedovica. S druge strane, već spomenuto sedlo Ravni bukvik visoko je, kako sam naveo, 524 metra. Zato bi to područje prije pripadalo zapadnom nego istočnom dijelu Papuka, pa bi granica istočnoga (glavnoga) i zapadnoga Papuka bilo sedlo visoko 512 metara. Dakle, planinarima u Daruvaru pripadala bi skrb

ALAN ČAPLAR

Brezovo polje na Psunjtu, najviši vrh Slavonije

o planinarskim putovima u cijelom zapadnom dijelu Papuka, s Crnim vrhom i Ljutočem, a o putovima u istočnom dijelu Papuka skrbili bi se planinari požeškoga područja. U toj cjelini zapadnog Papuka uspjelo mi je u nešto dužem jednodnevnom izletu, praktički po grebenu, doći od Daruvara do Slatine!

Nešto manje nejasnoća imamo u području između Krndije i Dilj gore. Cijelo područje južno od ceste Đakovo – Levanjska Varoš – Pleternica zasigurno pripada Dilj gori, a cijelo područje s lijeve strane rijeke Vuke pripada Krndiji. No, kamo pripada brdovito područje između tih dviju gora, u kojem je po VaH-u najviša kota Ikona (265 m)? Najviša točka spomenute ceste na visini je od 235 metara na prijevoju Vrgnju (po TK-u).

Grebenski put, koji spaja hrbat Krndije preko sedla Vrgnja i dalje u smjeru grebena Dilj gore, prati cestu kroz Pauče, koja vodi u Đakovačku Breznicu, skreće s te ceste šumskim putom na jug prema selu Slobodnoj Vlasti, zatim skreće oko tog sela na sedlo Vrganj. Najniža točka na tom grebenskom putu visoka je oko 205 metara

i nalazi se na spomenutoj cesti što prolazi kroz Pauče, otprilike pola kilometra južno-jugozapadno od crkve u Paučju. Zbog toga bi spomenuto brdsko područje s vrhom Ikonom bilo opravданo smatrati dijelom Dilj gore.

Odnos Dilj gore i Požeške gore nije sporan, jer ih dijeli rijeka Orljava. Također, nije sporna ni granica između Psunja i Požeške gore. Razdvaja ih niže područje kojim prolazi cesta Požega – Baćin Dol – Nova Gradiška. Psunj treba priključiti i prilično veliko brdovito područje između Posavine i rijeke Pakre, zapadno od ceste Lipik – Okučani i istočno od Lipovljana, s najvišim vrhom Kričkim brdom (467 m).

Međutim, nakon opisanih gora i brda, nismo li nešto ipak zaboravili spomenuti? Postoji gorska cjelina zvana Ravna gora. Nalazi se zapadno od ceste Kamensko – Zvečev – Voćin, koja je odvaja od glavnog masiva Papuka, zatim sjeverno od ceste Pakrac – Požega, gdje je odvojena od Psunja dolinama Orljave i Pakre. Sjeverna joj je granica rijeka Bijela, čiji se početni tok zove Pakra, ali to nije prije spomenuta Pakra, koja protječe kroz Pakrac. Najviši vrh Ravne gore po

Petrov vrh na Zapadnom Papuku

VaH-u je Čučeve (854 m), koji se u starijim specijalkama zove Krševine, a po TK-u je bezimen. Važniji vrhovi na Ravnoj gori još su Metla (775 m) i Veliki Javornik (718 m).

Po mojem skromnom amaterskom mišljenju, to je posebna gora. Zasigurno nije dio Psunja

jer je vidljivo odvojena u Bučju, sedlom visokim otprilike 352 metra. Spoj sa zapadnim Papukom nalazi se u predjelu Starog Zvečeva, pri izvoru rijeke Pakra-Bijela. To je sedlo visoko 552 metra, nalazi se južno od izvora Pakre, sjeverno od izvora Bistrice, a preciznije se vidi na TK-u

Koliko u Hrvatskoj ima gora i planina?

U ovome članku autor, dugogodišnji planinar i poznati matematičar Vladimir Volenec, matematički precizno raščlanjuje obuhvat gora u Slavoniji i nudi objašnjenja o logičnim prirodnim međama svake pojedine gore.

Na sličan način kao što je u članku postavljeno pitanje o broju gora u Slavoniji (zapravo pitanje koja se uzvišenja mogu smatrati zasebnim gorama), moglo bi se postaviti pitanje koliko planina i gora ima u Hrvatskoj. Na predstavljanju jedne knjige netko iz publike postavio mi je upravo to »nezgodno« pitanje. Budući da na njega još nitko nije dao egzaktan odgovor, »izvukao« sam se iz neprilike neodređenim, »diplomatskim« odgovorom i skrenuo temu na priču o tome koliko su sve naše planine i gore raznolike i lijepe.

Planine, gore, brda i brežuljci često nemaju sasvim jasne granice ili rubove. U geografskim klasifikacijama, kao i u toponomastici, nerijetko prevladaju povijesni faktori, a ne strogo egzaktni kriteriji i razlozi. Primjer su za to (Istočni) Papuk i Krndija. Samoborsko gorje i Žumberak reljefno su jedna cjelina – jedna gora, ali se zbog povijesnih razlogaistočni dio tradicionalno naziva Samoborsko gorje. Slično tome, Babja gora dio je Požeške gore, vrh Kremen spada u Plješivicu, a Dinara, Troglav i Kamešnica jedna su planina. Malo je teže svrstati Poštak i vrhove u njegovoj okolini, te uzvišenje u kojem je najviši Gutešin vrh. Pripadaju li oni Plješivici ili se mogu smatrati samostalnim planinama bez zajedničkog imena? Nitko ih ne smatra nastavkom Velebita jer rijeka Zrmanja čini razmjerno jasnu prirodnu granicu. Gledamo li sjeverni rub Velebita, može se postaviti pitanje je li Senjsko bilo samostalno ili je dio Velebita. Isto tako može se raspravljati je li Opor dio Kozjaka, a Kiješki Kozjak dio Svilaje. Što je s Gorskim kotarom kad se izdvoji Velika Kapela?

Autor ovoga članka u našem je časopisu prije tri desetljeća ponudio kriterij po kojem se uzvišenje može smatrati zasebnim vrhom (članak »Naši najviši vrhovi«, Naše planine 1-2/1990., str. 27) i tada objavio popis svih hrvatskih vrhova viših od 1500 metara. Revidiran popis objavljen je 2015. (»Naši najviši vrhovi, Revidirani popis – 25 godina poslije«, HP 2/2015, str. 56), a tom prilikom objavljena je zanimljiva šira rasprava o pitanju kriterija prema kojima se uzvisina može smatrati vrhom. Međutim, dok se za vrhove može postaviti koliko-toliko objektivan kriterij, za definiciju obuhvata planine, gore ili brda i njihovu klasifikaciju nije moguće odrediti precizan kriterij, već treba razmatrati svaki pojedinačni slučaj.

Ur.

Što je Rilić?

Državno Povjerenstvo za standardizaciju geografskih imena bavilo se 2021., na upit planinara Željka Bockovca, pitanjem geografskog obuhvata imena Rilić, tj. pitanjem na koji se točno prostor to ime odnosi. Utvrđeno je, i u odgovoru istaknuto da međe Rilića nisu strogo definirane pa se ponekad lik Rilić upotrebljava za jugoistočni, niži dio Biokova (u širem smislu), a češće za gorsku kosu iznad Vrgorskoga polja (u užem smislu), ovisno o tome odakle ga se promatra. Jugoistočni dio Biokova pruža se od Podgore na sjeverozapadu do Baćinskih jezera na jugoistoku u duljini od približno 30 km. Od ostatka Biokova na sjeverozapadu odvojen je nižim područjem koje se proteže od Podgore preko prijevoja Hrastovca prema Vrgorcu. Obuhvaća uzvišenja Sutvid, uz obalu, i Rilić, u zaleđu. Stanovništvo primorske strane cijelo tako definirano područje najčešće naziva Biokovom, a ne Rilićem, jer sa svoje strane vidi jedan, priobalni hrbat, koji se proteže od prijevoja Dubaca do Baćinskih jezera. Stanovništvo zagorske strane vidi dva biokovska hrpta pa Rilićem (u užem smislu) naziva samo desetak kilometara dugu gorsku kosu koja s jugozapadne strane uokviruje Vrgorsko polje i dominira na kontinentalnoj strani Biokova. U geografskoj i starijoj planinarskoj literaturi pod Rilićem se podrazumijeva područje njegova širega prostiranja. Ime Rilić u tom se kontekstu u planinarskoj literaturi počelo učestalije rabiti od 2000., kad su vrhovi Sutvid iznad Živogošća i Sveti Ilija iznad Gradca u dnevniku Hrvatske planinarske obilaznice bili pogrešno svrstani u Rilić. To je ispravljeno u planinarskim izdanjima objavljenima u posljednjih desetak godina.

Ur.

otprilike jedan kilometar zapadnije od vrha Johanesberga (570 m). Toj bi gori trebalo priključiti i brdovito područje Pakračke gore, sjeverno i sjeverozapadno od Pakraca.

Da zaključim! Za mene u Slavoniji postoji šest gora. To su Požeška gora, Psunj, Ravna gora,

Zapadni Papuk, (Istočni) Papuk (s uključenom Krndjom) i Dilj gora. Svjestan sam da o tome sigurno postoje i drugačija mišljenja.

Podsjetimo usput i na činjenicu da se u istočnom dijelu Hrvatske nalaze još i Bansko brdo u Baranji i zapadni dio Fruške gore u Srijemu.

Sovsko jezero na Dilj gori

ALAN ČAPLAR

Istina o misteriju ruske ekspedicije na Everest 1952. godine

Milovan Buchberger, Zagreb

Zapadni tisak izvijestio je u ljeto 1953. o fatalnom ruskom pokušaju osvajanja Everesta u prosincu 1952. godine. Ruski krugovi cijelo vrijeme, do današnjeg dana, odlučno opovrgavaju postojanje njihove ekspedicije koja je tada s tibetske strane pokušala uspon na Everest. Iako je već krajem 20. stoljeća prevladalo mišljenje da je ruska ekspedicija »tiskovna izmišljotina« iz vremena Hladnog rata, do sada nigdje nije cjelovito raščlanjena priča o ekspediciji niti su eksplicitno prezentirani dokazi da ona nije postojala, što je ostavilo prostora daljnijim nagađanjima. Prije 15-ak godina istražio sam relevantne činjenice koje se ovdje, prvi put nakon 70 godina od objave vijesti o tragičnom epilogu ruske ekspedicije, sustavno iznose kako bi se konačno prikazala istina.

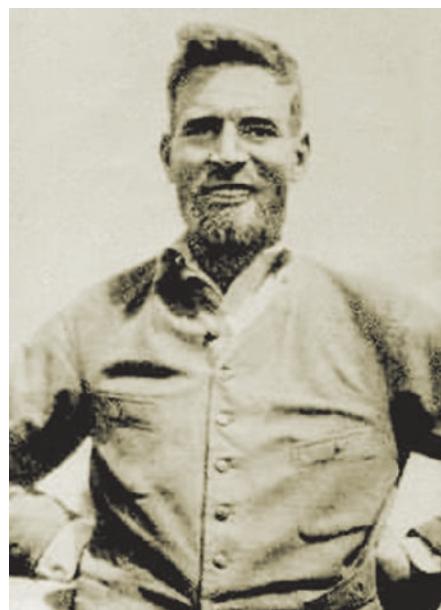
Utrka na Everest

Na Zapadu nakon Drugog svjetskog rata gotovo ništa nije bilo poznato o alpinističkim postignućima Sovjeta, pa je špekulacije o njihovim penjačkim mogućnostima rasplamsao članak »Iza ruske zavjese« (»Hinter dem Russischen Vorhang«), objavljen 1949. u godišnjaku švicarske fondacije za alpinistička istraživanja »Berge der Welt«. U njemu se iz Godišnjaka sovjetskog alpinizma, čiji je primjerak redakcija dobila od švicarskog veleposlanstva u Moskvi, prenosi tekst o uspjesima sovjetskih penjača te oslovojenim vrhovima Pamira i Tien Shana, napisan u propagandne svrhe, a koji je na Zapadu stvorio dojam o realnosti ruskih aspiracija prema Everstu.

Kako su Kineske trupe 1951. zaposjele Tibet, znajući da je godinu prije potpisana kinesko-sovjetski Sporazum o prijateljstvu i međusobnoj pomoći i suradnji, zapadni tisak sve više

spominje pripreme ruske ekspedicije koja će pokušati prva izvesti uspon na Everest. Britanci, koji su tada smatrali da je pravo na primat uspona na Everest isključivo njihovo, bili su neugodno iznenadeni saznanjem da su Švicarci u svibnju 1951. podnijeli zahtjev za uspon na Everest 1952. koji su vlasti Nepala odobrile u studenom 1951. godine. Nakon toga, razočarani Britanci istovremeno podnose zahtjeve za uspon na Cho Oyu za 1952. i za Everest za 1953. godinu. Cijelu 1952. proveli su strepeći u iščekivanju kako će Švicarci s nepalske strane ili Rusi s tibetske strane prvi uspjeti osvojiti Everest.

Na dan kada švicarska ekspedicija kreće na Everest, proslavljeni istraživač Himalaje dr. Gunter Oskar Dyhrenfurth (1886. – 1975.), u

Gunter Oskar Dyhrenfurth

Norman Dyrhrenfurth

Ženevi je 13. ožujka 1952. izjavio da bi Švicarci mogli susresti rusku konkureniju na usponu s tibetske strane Everesta. Dyrhrenfurtovu izjavu, začinjenu navodom da se tisuću sovjetskih alpinista već duže vrijeme priprema na Kavkazu, kako bi odabrali 150 najspasobnijih za ekspediciju koja uskoro kreće na Everest, prenijele su sve svjetske tiskovine od »The New York Timesa« do »The Sydney Morning Herald«, a »Naše planine« u broju 3-4/1952 kratko prenose »Daily Mail javlja o sovjetskoj ekspediciji na Mount Everest, koja će pokušati uspon sa strane Tibeta. Ekspediciju sačinjava 150 najboljih alpinista SSSR-a«. Dyrhrenfurth je time pokrenuo lavinu glasina o hipotetskoj ruskoj ekspediciji na Everest.

Krunu uspjeha švicarske proljetne ekspedicije na Everest ostvarili su 28. svibnja 1952. penjači Raymond Lambert i Tenzing Norgay koji usponom s južne strane ostvaruju do tada rekordnu visinu od 8600 metara nakon čega ekspedicija odustaje od dalnjih pokušaja. Vrativši se u Ženevu njeni članovi saznaju da Švicarci na jesen pripremaju i drugi juriš na Everest koji će voditi Gabriel Chevalley. Uz Lamberta i četiri nova penjača ekspediciji će se pridružiti i Norman Dyrhrenfurth, sin Gunthera Oskara, kao snimatelj. Bila je to prva ekspedicija koja u jesenskom »post monsunskom« vremenu pokušava osvojiti Everest, rezultat koje je bio da 20. studenog zbog niskih temperature, Raymond Lambert, Ernest

Reiss i Tenzing Norgay, odustaju na visini od 8100 metara. Ekspedicija se preko Kathmandua 31. prosinca 1952. avionom vratila u Ženevu.

Britanci su time mogli odahnuti jer Švicarci nisu uspjeli osvojiti Everest, ali i dalje svakodnevno sa strepnjom očekuju objavu sovjetskog uspjeha na Everestu, iako treba reći da nakon što je Dyrhrenfurth razglasio skori odlazak ruske ekspedicije na Everest, zapadni tisak još od travnja 1952. o toj ruskoj ekspediciji nije objavio ikakve vijesti.

U takvom je ozračju 12. veljače 1953. britanska ekspedicija pod vodstvom Johna Hunta, oboruzana švicarskim iskustvom, krenula brodom za Indiju na svoj pokušaj uspona na Everest, koji su konačno 29. svibnja Edmund Hillary i Tenzing Norgay okrunili uspješnim osvajanjem vrha, nakon čega je većina njenih članova 3. srpnja 1953. pobjedonosno dočekana u Londonu.

Rusi na Everestu?

Nedugo zatim, kao grom iz vedra neba, svijetom je odjeknula vijest koju 12. rujna 1953. objavljuje »The Times« pod naslovom »Ruski napad na Everest«. U članku prenose vijest iz talijanskog časopisa »Lo Scarpone«, gdje je navedeno da je u prosincu 1952. u jurišu na Everest poginulo svih šest ruskih penjača.

Mnogi svjetski listovi i renomirani alpinistički časopisi odmah su razglasili vijest o tragičnom pokušaju Sovjeta na Everestu, koja objedinjena iz njihovih ponešto različitih tekstova glasi ovako:

»Brojni sovjetski penjači trenirali su kako bi se među njima izabrali najbolji koji će sudjelovati u ekspediciji. Kada su u srpnju 1952. saznali da Švicarci, nakon neuspješne prve, za jesen planiraju i svoju drugu ekspediciju na Everest, Rusi su ih odlučili preduhitriti upućivanjem ekspedicije koja će s tibetske strane pokušati osvajanje Everesta. Ekspedicija se sastojala od 35 iskusnih penjača i pet znanstvenika, među kojima su bili profesor geologije Antonij Jindomnov i dr. Josef Natal Dengumarov specijalist visinske fiziologije. Ekspedicija je 16. listopada krenula iz Moskve u pet vojnih zrakoplova koji su leteći preko Novosibirска i Irkutska njene članove i opremu

prevezli do Lhase. Od tamo se pristup Everestu otegao duže od očekivanog, tako da je ekspedicija tek mjesec dana kasnije krenula na uspon iz baznog logora, postavljenog u Nasulanu, sjeverno od Everesta. Izvješće svjedoči da se ekspedicija 27. prosinca vratila u Nasulan, gdje je rečeno da je u neuspješnom pokušaju na Everestu izgubljeno šest života. Tibetski vodiči Osinin i Batisong, kojima su Rusi na proljeće povjerili traganje za žrtvama, došavši u Kathmandu izvijestili su da se tragedija koja je odnijela živote vođe ekspedicije

dr. Pavela Dačnolijana, Armenca, smatranog za najboljeg ruskog penjača, Vladimira Kažinskog, Alexandrovića Mečdarova i Ivana Lenicova te prof. Jondonnova i dr. Dengumarova, dogodila na visini oko 8200 metara. Rečeno je da je Dačnolijan radio-vezom bio u svakodnevnom kontaktu s Moskvom te je njegova zadnja poruka bila da je jurišna skupina postavila Logor 8 na visini od 8200 metara koju su dosegli bez većih poteškoća te očekuju da će u sljedeća dva dana osvojiti vrh. Poslije te poruke ništa se o njima više

La fallita spedizione russa all'Everest

Sei componenti periti presso la vetta

Da una spedizione russa all'Everest si era parlato e più riprese negli ultimi due anni, da quando i sovietici hanno avuto libero accesso al versante nord in seguito all'occupazione del Tibet da parte dei comunisti cinesi. Recentemente era stato detto che ben 150 elementi stavano allenandosi per l'impresa, onde avere largo campo di selezione dei migliori alpinisti; più a fine luglio era corsa voce del fallimento dell'annunciato tentativo russo, conclusosi con una catastrofe. Soltanto ora si è potuto avere qualche notizia

più precisa sugli avvenimenti verificati». Pot fu il silenzio, mancata critica per taluni aspetti dell'organizzazione, si attribuisca l'origine della catastrofe al fatto che i russi si erano limitati a prendere dei portatori indigeni solo per trasportare il materiale al campo-base, sul ghiacciaio del Rombuk, rifiutando poi il corso delle guide locali. Le ricerche furono appoggiate anche da aerei, ma neppure in questo modo fu possibile trovare tracce degli scomparsi.

La spedizione primaverile ha avuto più che altro il compito di svolgere un'inchiesta sulla causa del misterioso dramma. Non erano infatti

Mosca fece in seguito trasmettere agli uomini rimasti al campo a quota 7000 l'ordine di iniziare delle ricerche. Per 18 giorni le squadre di soccorso si alternarono dal campo 8 in su, senza risultato, infine il monsone costrinse i ricercatori a rientrare alla base, sulle tracce del grosso della spedizione che li aveva preceduti sulla strada di Nasulan. La spedizione primaverile ha avuto più che altro il compito di svolgere un'inchiesta sulla causa del misterioso dramma. Non erano infatti

ano al R 2

go Gilkey

ta di disturbi circolatori nelle gambe ed era trasportato in barella, rotolò fino alla base del canalone, stracciandosi; i suoi compagni riuscirono poi a raggiungerlo e lo seppellirono sul posto.

La spedizione comprendeva sei altri americani, oltre a Gilkey, un inglese e un pakistano. La tempesta esaurì completamente le risorse fisiche degli alpinisti, che furono così costretti a rinunciare all'impresa e discendere dai campi n. 8 a quello base, impiegando sei giorni.

La spedizione era attesa a Skardu nel Cashemir per il 30 agosto.

Tedeschi sull'Aussangate

Secondo una notizia da Lima in data 1. agosto, una spedizione composta da quattro tedeschi ha scalato nel pomeriggio del 24 luglio scorso la vetta dell'Aussangate (m. 6153), una delle più alte delle Ande del Perù sud-orientale, issandovi la bandiera peruviana.

I quattro alpinisti, guidati

dal relativo equipaggiamento a Novo-Sibirsk, a Irkutsk e infine a Lhassa. La marcia d'approssio fu più lunga del previsto, tanto che soltanto un mese dopo, la spedizione poteva partire da Nasulan, base d'approssio per l'Everest dal lato settentrionale. Il gruppo ritornava in tale località dopo oltre un mese e cioè il 27 dicembre, mancante di sei uomini e precisamente il capo spedizione dott. Pavel Dastchnolian, armeno, considerato uno dei migliori alpinisti russi; i suoi compagni di corso in precedenti imprese nel Caucaso, Kascinski, Aleksandrovic e Laxitsov, nonché i due scienziati sopravvissuti.

Attraverso le indiscrezioni delle guide tibetane Batisong e Osining, a cui i sovietici fecero appello per organizzare delle ricerche durante la scorsa primavera, la catastrofe sarebbe avvenuta allorché la spedizione era già ad un'altezza di 8200 metri. L'ultimo messaggio del dott. Dastchnolian — collegato quotidianamente con Mosca con una trasmittente — era del seguente tenore: « Posto campo 8 su di una spianata a 8200 metri; vi siamo pervenuti senza difficoltà speciali; contiamo raggiungere la vetta entro due giorni se i venti sono fa-

La Segreteria della Sezione di Milano del C.A.I. ha pubblicato il programma dettagliato della Escursione nazionale al Gran Sasso d'Italia da essa detta per il 19-22 corrente, di cui riproduciamo la parte sostanziale:

Campo Imperatore, cena e pernottamento.

22 SETTEMBRE: prima cazione e discesa in funicolare ad Assergi. Partenza in pullman per Roma, ove si arriverà alle 10,30 circa. Seconda cazione a Roma, libera. Partenza per Milano in carrozza riservata alle ore 14,40. Arrivo a Milano ore 23,48.

Mentre gli itinerari programmati sono stati studiati per gli escursionisti, coloro che desidereranno svolgere una attività alpinistica più rilevante, potranno scegliere tra numerosi ed interessantissimi itinerari.

23 SETTEMBRE: prima cazione e partenza per la salita al Corno Grande. Vetta Occidentale per la via diretta del versante Sud; quindi discesa per la Cresta Sud Ovest (ore 5). L'itinerario, sia in salita che in discesa, non presenta alcuna difficoltà ed è faticabile per qualsiasi escursionista bene allenato. Ritorno a Campo Imperatore, cena e pernottamento.

24 SETTEMBRE: prima cazione e partenza per la traversata del Pizzo Cefalone e Intermendo per il Passo della Portella (ore 8). Anche questo itinerario che presenta grandi attrattive panoramiche e di notevole soddisfazione, non ha rilevanti difficoltà. Ritorno a

Campo Imperatore, cena e pernottamento.

Sul posto si formeranno le cordate alpinistiche che saranno assistite da guide locali e da amici del C.A.I. di Roma.

Gli alpinisti potranno con questa escursione venire a contatto col principale gruppo della catena appenninica, che riproduce le forme ardite delle nostre montagne in un ambiente completamente differente.

Il Gran Sasso offre salite in roccia di notevole impegno, anche se non paragonabile alle Dolomiti, che si svolgono in un ambiente di particolare grandiosità. Itinerari turistici attraverso il gruppo prospettano ai giganti una configurazione montana del tutto nuova per i frequentatori delle Alpi.

Članak objavljen u »Lo Scarpone«, 1. rujna 1953.

nije čulo, a Moskva je odmah naredila potragu. Skupine za potragu koje je vodio poručnik Atami Tonin sljedećih su 18 dana bezuspješno pretraživale planinu. Zbog nadolaska monsuna potraga je prekinuta, a sljedeća, koja je pokrenuta na proljeće, također nije dala rezultata. Pretpostavlja se da je šestero penjača nedaleko od Logora 8 odnijela lavinu.

Vjerodostojnost vijesti osnažio je Anders Bolinder (1924. – 1987.), švedski penjač na Ande, izjavom danom 13. prosinca 1952. u Stockholmu, rekavši da je informacija o šestero poginulih članova ruske ekspedicije točna, što su potvrdili njegovi izvoriiza »Željezne zavjese«, a tu njegovu tvrđnu prenijele su i mnoge svjetske tiskovine.

Dan nakon Bolinderove izjave novinar »Bradford Observera« zapitao je Edmundu Hillaryja (1919. – 2008.) koji se pripremao za odlazak u Ameriku gdje je trebao održati ciklus predavanja o britanskom osvajanju Everesta, za mišljenje o ruskom tragičnom pokušaju na Everestu. Hillary je odgovorio da »smatra da je taj događaj prilično nemoguć jer Šerpe apsolutno ništa o postojanju takve ekspedicije nisu govorile«. Kao vrstan poznavatelj života Šerpri u Everest, koji je posljednje dvije godine većinu vremena proveo među njima, pri tome je obrazložio, da kada bi takva ekspedicija i došla u podnožje Everesta ona nikako ne bi mogla promaknuti lokalnim Šerpama.

Skepsa uz vijest o ruskoj ekspediciji na Everest

Vođa uspješne britanske ekspedicije na Everest Sir John Hunt (1910. – 1998.) iskoristio je 1955. prvi dolazak proslavljenog ruskog penjača Eugena Beletskog (1908. – 1979.), koji je u pratinji previditelja, liječnika i alpinista Eugena Gippennreitera došao u London da u »Alpine Clubu« održi predavanje, kako bi ga pitao o sovjetskoj ekspediciji 1952. na Everest. Hunt je ovako u knjizi »The Red Snows«, tiskanoj 1960., zabilježio njegov odgovor: »Ništa od te vijesti nije točno. Zapanjeni smo tim pričama i ne možemo zamisliti od kuda su uopće potekle. Nije ni čudo da neki ljudi u njih vjeruju kada su začinjene tolikim detaljima«.

Kako je Hunt 1958. dobio dozvolu Rusa da na Kavkaz povede britansku ekspediciju, imao je

tada prilike upoznati mnoge sovjetske penjače, uz što je uspostavio trajno prijateljstvo s dr. Eugenom Gippennreiterom. Prosuđujući nakon svih razgovora i spoznaja ruske tehničke mogućnosti, Hunt u knjizi »The Red Snows« zaključuje: »nije moguće prihvati istinitost tvrdnje da bi Rusi, s opremom koju sam vidio da posjeduju, pokušali 1952. uspon na Everest, pogotovo ne u mjesecu studenom, kada su vjetrovi toliko jaki da lakoćom pometu čovjeka s njegove sjeverne padine«. Hunt je izrazio mišljenje da je lažnu vijest o tragičnom ishodu ruske ekspedicije, za koju mu se čini da je prvotno potekla iz Berlina, vjerojatno u nedostatku novaca novinama prodao neki prebjeg iz istočnog Berlina.

Kako je enigma ruske ekspedicije i nadalje mučila kroničare Everesta, Walt Unsworth (1928. – 2017.), urednik časopisa »Climber&Rambler«, smatrao je da, iako službeni ruski krugovi demantiraju postojanje ekspedicije, brojni detalji uz imena poginulih alpinista u tom pokušaju, govore u prilog činjenici da je sovjetska vlast željela zataškati njenostojanje. Stoga se Unsworth pitanjem o toj ekspediciji, obratio Kirilu Kuzminu (1917. – 1995.), predsjedniku Planinarskog saveza SSSR-a, od kojeg 27. studenog 1974. dobiva sljedeći odgovor: »Ni Planinarski savez SSSR-a, a niti bilo koje drugo sportsko tijelo naše države, nije uputilo sovjetsku ekspediciju s penjačima u cilju osvajanja Everesta u 1952. godini. Pojedina izvješća uz ovu stvar objavljena u nekim stranim časopisima ne odražavaju istinu. U to vrijeme sovjetski penjači nisu imali prilike ni potrebnog penjačkog iskustva organizirati ekspediciju na Everest niti bilo koji drugi vrh iznad 8000 metara«. Ipak, Unsworth u knjizi »Everest« uz ruskou ekspediciju ne želi donijeti konačan zaključak o tome je li ona postojala ili nije, ali iznosi mišljenje da bi Kinezi, sredinom 1950-ih, kada su njihovi odnosi s Rusima poprilično hladni, zasigurno kapitalizirali informaciju o neuspjehu sovjetske ekspedicije, što se nije dogodilo.

Kako bi se razjasnila istina o ruskoj ekspediciji na Everest iz 1952., zamoljen je 1992. Rus dr. Eugen Gippennreiter (1927. – 1997.) dugogodišnji član »Alpine Cluba«, prijatelj britanskih penjača, i čovjek u čiju je iskrenost i dobronamjernost

Sir John Hunt apsolutno vjerovao, da napiše članak o ruskim ekspedicijama na Everest do 1958. godine.

Gippenreiterov članak »Mount Everest i Rusi 1952. i 1958.« izašao je 1994. u »Alpine Journalu«. U njemu navodi da je Sir John Hunt, kada je ljeti 1954. u Moskvi održao predavanje o uspješnom britanskom jurišu na Everest, na postavljeno pitanje o ruskoj ekspediciji iz 1952. dobio neslužbeni odgovor da takve ekspedicije nije bilo.

Gippenreiter je kao i neki ruski penjači sklon prihvatići scenarij da se na brzinu isplaniran ruski pokušaj na Everestu mogao dogoditi kako bi zadobili politički prestiž i slavu, te je moguće da je zbog njegovog neuspjeha Komunistička vlast sukladno svojoj najboljoj tradiciji zataškala stvar.

Preko nacionalnih planinarskih saveza i osobnim vezama, uz pretraživanje svih dostupnih arhiva i publikacija desetljećima su, i on i neki drugi, pokušavali pronaći ikakav podatak o toj ekspediciji – ali ništa nisu našli. Raspitivali su se o svim osobama iz te ekspedicije, ali za nikoga od njih nije potvrđeno da je uopće postojao. Naposljetku, nametnuo im se jedini logičan zaključak da je cijela priča o ruskoj ekspediciji ipak samo novinska izmišljotina.

Pri tome Gippenreiter navodi i dva zanimljiva detalja. Prvi, kada je u siječnju 1962. posjetio Tenzinga Norgaya u Darjeelingu, prisjetio se da je tada indijski penjač, poručnik Hari Pal Singh Ahluwalia, postavio Tenzingu pitanje o njegovom saznanju o toj ruskoj ekspediciji, na što je Tenzing odgovorio da mu je stric, koji je tada bio glavni lama samostana Rongbuk, rekao da je u blizini osobno vidio neke Ruse. Gippenreiter je mišljenja da se opažanje odnosilo na članove kinesko-ruske izviđačke ekspedicije iz 1958. godine.

Druga informacija koju navodi Gippenreiter, vezana je uz njegov posjet Lhasi u jesen 1991., kada je upoznao Gonbua, člana kineske ekspedicije koji se 1960. popeo na Everest, a koji tada obnaša dužnosti pomoćnika direktora Komisije za tjelesnu kulturu i sport autonomne regije Tibet i potpredsjednika Kineskog planinarskog saveza. Zapitavši Gonbua je li imao ikakvo saznanje o ruskoj ekspediciji iz 1952., dobiva čvrsto negativan odgovor.

Razotkrivanje istine

Prije dvadesetak godina istraživao sam pokušaj Malloryja i Irvinea na Everestu iz 1924. te bio u komunikaciji s prominentnom povjesničarkom britanskog alpinizma Audrey Salkeld (r. 1936). Naš se razgovor jednom poveo oko sudbine ruske ekspedicije iz 1952. godine. Ona je spomenuvši Gippenreiterov članak u »Alpine Journalu« iz 1994., pri tome zagonetno ispričala da je 1995., kada je s Johnom Boyleom radila televizijsku emisiju »Politics & Mountaineering«, kontaktirala Gippenreitera koji je vjerovao da o toj ruskoj ekspediciji može iskopati više fakata jer oko te priče možda ipak »ima nešto«. Kako je to bila vojna ekspedicija, bilo mu je logično da u arhivima o njoj ništa nije mogao pronaći. Rekla mi je kako smatra da je časopis »Lo Scarpone«, iako nije naveo izvor, vijest o tragediji ruske ekspedicije vjerojatno dobio od Tonija Hagenia ili Normana Dyrhrenfurtha. Također je spomenula da je 1986., kada je bila u Kini, kineski penjač Gonbu (r. 1933), koji je 1960. osvojio Everest, spomenuo da je na visini 8500 metara na Everestu naišao na ostatke misterioznog logora, no kada je preko prevoditelja zatražila da Gonbuov iskaz bude precizniji, činilo joj se da je nešto pomiješao, ili se zbumio, pa je stekla dojam kao da o tome ne želi previše govoriti.

Tako me priča o ruskoj ekspediciji iz 1952. zaintrigirala pa sam u rujnu 2005. nastavio istraživati činjenice uz nju. U knjizi Marcela Kurza »Chronique Himalayene l' age d' or 1940-1955« iz 1959., navedene su tiskovine koje su prenijele vijest o toj ekspediciji.

Čini se da je priča počela od članka »Russen am Everest verschwunden«, koji je 1./2. kolovoza 1953. objavio dnevnik »Salzburger Nachrichten«. Tekst bez navođenja izvora opisuje tragediju ruske ekspedicije, a članak potpisuje neutvrđeni PvB. Zatim, talijanski alpinistički polumjesečnik »Lo Scarpone«, u broju 16, 1. rujna 1953., objavljuje članak »La fallita spedizione russa all Everest« u kojem također ne navodi izvor informacije, a tu vijest 12. rujna 1953. prenosi »The Times«, nakon čega je krenula lavina napisa o tragičnom ishodu ruske ekspedicije.

Dnevnik »Frankfurter Zeitung« 12. listopada 1953. piše »da su u posjedu autentičnih

Russen am Everest verschwunden

Letzter Funkspruch: „Plateau Lager 8 in 8220 Meter Höhe auf Nordweg heute erreicht!“

Am 16. Oktober 1952 verließ eine sowjetische Mount-Everest-Expedition Moskau, um der westlichen Welt bei der Besteigung des höchsten Berges der Erde zuvorzukommen. An ihr waren beteiligt die erfahrenen Bergsteiger Wladimir Kaschirin, Dr. Pawel Daschtnjan, Alexandrowitsch Metzdarow und Iwan Feodrowitsch Ljatszy, außerdem der Biologe Prof. Antonij Jindomow sowie der Arzt und Spezialist für Höhenkrankheiten Dr. Josef Nathael Dengumarow. Zum Troß gehörten 33 sogenannte Spezialisten, die die Expedition bis zum Lager 5 in einer Höhe von etwa 6500 Meter in Nähe des Mount-Everest-Gipfels begleiten sollten. Die gut ausgerüsteten Russen reisten über Nowo-Sibirsk nach Irkutsk, um von hier aus mit fünf Flugzeugen nach Lhasa, der tibetischen Hauptstadt zu gelangen. Gut einen Monat später erreichte die Expedition den nördlich des Mount Everest gelegenen tibetanischen Ort Nessulan, um von hier aus nach beschwerlichem Gebirgsmarsch auf dem schwierigen Nordwege die Bezwinger des Bergriesen zu versuchen.

Die zum Troß gehörenden Begleiter, Gerät- und Lastenträger kehrten vollzählig und wohlbehalten am 27. Dezember 1952 nach Lhasa zurück, wo sie berichteten, daß die sechs oben namentlich aufgeführten Personen spurlos verschwunden seien. Tibetaner machten den Russen daraufhin den Vorwurf, leichtsinnig in die Höhengebiete des Mount Eve-

rest vorgedrungen zu sein. Sie hätten sicherer gehen können, wenn sie nicht aus überheblicher Vorsicht auf einheimische Lastenträger und tibetanische Bergführer angewiesen hätten. Bevor der Troß der Expedition unter Leitung des Roten Armees Atjani Tonin auf dem Funkwege aus Moskau die Anweisung erhielt, das Lager 5 abzubrechen und nach Lhasa zurückzukehren, waren 18 Tage vergangenen Wartens und Suchens vergangen, nachdem die eigentliche Expedition in den Gletscherfeldern in etwa 7000 Meter Höhe verschwunden war. Dr. Daschtnjan funkte zweimal täglich das Fortschreiten des Aufstieges nach der russischen Regierungsmetropole. Der letzte von ihm aufgegebene Funkspruch lautete: „Plateau Lager 8 in 8220 Meter Höhe auf Nordweg ohne besondere Schwierigkeiten heute erreicht stop Erhoffen morgen oder übermorgen bei günstigen Winden Gipfelbeweinung.“

Die Sowjets bereiteten schon alles auf die weltbewegende Nachricht vor: Mount Everest, höchster Berg der Erde, von russischer Expedition bezwungen und dazu noch auf dem als besonders gefährlich und schwierig geltenden Nordweg. Aber nach jenem erwähnten Funkspruch schwieg der Äther. Die in eigener Höhe bei 6500 Meter Wartenden schließen am dritten Tage, als Moskau den Funkanfragen unbeantwortet blieben, den Autrags-Nachforschungen anzustellen und nötigenfalls eine Rettungsaktion einzuleiten. Luitenant Tonin durchsuchte

mit seinen Leuten in 18 Tagen alle möglichen Spalten, Felsschluchten und Gletscherfelder zwischen 7000 und 8500 Meter. Alles Abschilen überzeugungsreiche Grate und das lebensgefährliche Herablassen in tiefe Gletscherspalten geschah unter unglaublichen Mühen und blieb dennoch ohne Erfolg. Aufkommende Schneestürme und weiteres Absinken der Temperatur machten schließlich jedes weitere Rettungsunternehmen unmöglich. Tonin und seine 34 Begleiter kehrten deshalb nach Lhasa zurück. Die russische Mount-Everest-Expedition 1952 war verschollen, ja spurlos verschwunden.

Moskau schwieg über dieses tragische Ereignis. Die tibetanischen Bergführer Osinin und Batisong, die sich angeboten hatten, die Russen zum Mount Everest zu begleiten und abgewiesen worden waren, berichteten erst jetzt in Kathmandu darüber. Sie sind der Auffassung, daß die Sowjets es bei ihren hervorragenden Ausstattung geschafft hätten, wenn sie sie bis in die Nähe des Gipfels hätten bringen dürfen, wie es Tensing, der Nepalese, für die Engländer tat. Von der Sowjetunion eingeleitete Suchtage über dem Mount Everest, die auch von den Engländern beobachtet wurden, blieben bisher ergebnislos. Man vermutet, daß die Expedition in einem „wandernden Gletscherfeld“ umgekommen ist. Die grimige Kälte müßte jedoch die Körper gut erhalten, die die Russen bei weiteren Nachforschungen im nächsten Oktober zu finden hoffen. (PvB)

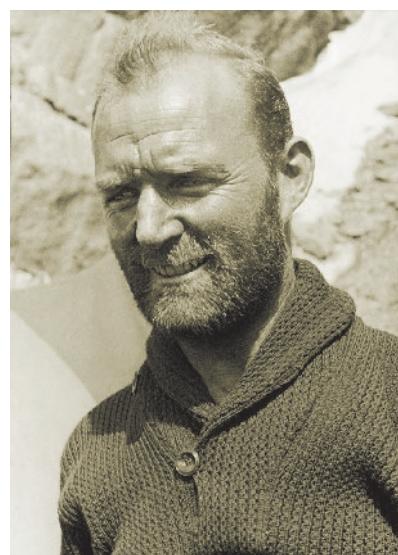
Članak objavljen u »Salzburger Nachrichten«, 1. kolovoza 1953.

informacija koje su u Kathmanduu o tragediji ruske ekspedicije dali tibetski vodiči Osinin i Batisong, što je 13. listopada objavio i Bečki dnevnik »Die Presse«, te zatim i njemački planinarski mjesecačnik »Der Bergsteiger«, švicarski »Die Alpen« u broju od studenog, a nakon njih praktično svi svjetski planinarski časopisi.

Kako sovjetski službeni izvori nikada nisu potvrdili postojanje ekspedicije »Der Bergkamarad« 18. svibnja 1957., prenosi iz varšavskog dnevnog lista »Sztandar Młodych«, da je »navodno« potvrđen katastrofalni ishod ruske ekspedicije na Everestu iz 1952. godine. Na predavanjima u Švicarskoj koncem 1957. najbolji ruski penjač inženjer Vitalij Abalakov (1906. – 1988.) demantirao je vijest, a njegovu su izjavu u veljači 1958. objavili »Der Bergsteiger« i »Die Alpen«, pri čemu Abalakov pojašnjava da Sovjeti 1952. za takvo što nisu imali ni tehničkih mogućnosti za korištenje dodatnog kisika niti potrebno penjačko iskustvo.

Istražujući dalje, bio sam zbumen činjenicom da detaljnog pretragom interneta nisam pronašao niti jedan zapis koji bi dao naslutiti da je ikoja

osoba od navedenih članova ruske ekspedicije realno postojala. Kako je za vodu ekspedicije, dr. Pavela Dačnolijana, navedeno da je Armenac, kontaktirao sam Sofiju Simeonovnu iz redakcije Enciklopedije Armenije i Hayka Tonoyana,

Vitalij Abalakov

predsjednika Armenskog planinarskog saveza. Oni su ljubazno obećali da će se kod »starijih alpinista« i povjesničara alpinizma raspitati je li netko ikada čuo za dr. Dačnolijana (ili nekog sa sličnim prezimenom) iz vremena ranih 1950-ih godina. Nakon dva tjedna oboje su izvjestili da takva osoba nikome nije poznata.

Kontaktirao sam i relevantne osobe iz zapadnih krugova koje bi mogle nešto znati o toj ruskoj ekspediciji. Informacije o tome, prepostavio sam da bi mogle imati kćerke švicarskog geologa i alpinista dr. Toni Hagen (1917. – 2003.), koji je od 1950. do 1966. radio u Nepalu, a čija je kuća u Kathmanduu tih godina bila okupljalište i »informativna baza« svih ekspedicija na Everest. Monika Hagen (r. 1951) iz Luzerna i dr. Katrin Hagen (r. 1948) iz St. Moritza potvrđile su da im otac nikada ništa nije govorio ni o kakvoj ruskoj ekspediciji 1952., iako su u obitelji od njega stalno slušali mnoge priče o Everestu, a i sama švicarska ekspedicija bila je 1952. smještena u njihovoj kući u Ekantakuni (kvart u južnom dijelu Kathmandua). Spomenule su da je njihov otac 1955. neslužbeno posjetio jugoistočno podnožje Everesta, a 1959. obišao i tibetsku stranu planine. Inače, Hagen se u listopadu 1952. penjaо na Shisha Pangmu, a sredinom travnja 1953. u Pokhari se pridružio švicarskoj ekspediciji na Dhaulagiri s koje se u Kathmandu vraća početkom srpnja.

Vezano uz priču o sovjetskoj ekspediciji razgovarao sam u Ženevi s Yvesom Lambertom (r. 1961), sinom švicarskog alpinista Raymonda Lamberta (1914. – 1997.), koji je potvrdio da od oca Raymonda (koji je u proljeće i jesen 1952. bio na Everestu), nije čuo ništa o ruskoj ekspediciji. Isti sam odgovor dobio i od profesora Helmuta Heubergera (1923. – 2011.) iz Salzburga, koji je 1954. pratilo dr. Herberta Tichyja na prvom usponu na Cho Oyu. Heuberger je rekao da o tome izravno ne zna ništa, niti je od Tichyja (koji se u prosincu 1953. vratio u Austriju nakon pola godine provedene u Nepalu), ikada čuo nešto o toj ekspediciji. Za priču o »ruskoj avanturi na Everestu« saznao je tek u srpnju 1954., neposredno prije negoli s Tichyjem kreće brodom za Indiju, iz članka objavljenog u »Die Alpen«. Kontaktirao sam i Georga Banda (1929. – 2011.)

u Aldershotu (Hampshire), najmlađeg člana britanske ekspedicije na Everest iz 1953., prvog koji je 1955. osvojio Kangchenjongu, te osobe koja je 1958. s Huntom bila na Kavkazu kada je o ruskoj ekspediciji na Everest imao prilike propitkivati sovjetske penjače. Posvjedočio je da nitko od njih o toj ekspediciji ništa nije znao, iako se osjetilo da bi svakako željeli iskušati izazov Everesta, pa je iz tih razgovora mogao razabrati da su 1952. Rusi s Kinezima obavljali izviđanja na sjevernoj strani Everesta, ali da je sve i završilo samo na tim pripremama.

Konačno, priča o ruskoj ekspediciji raspetajala se u razgovoru s Normanom Dyhrenfurthom (1918. – 2017.), sinom profesora Guntera Oskara, koji je živio u Salzburgu. Norman je 1952. bio snimatelj švicarske ekspedicije koja je u jesen 1952. pokušala osvojiti Everest, a 1963. je vodio uspješnu američku ekspediciju na Everest.

Norman Dyhrenfurth, iako tada u 88. godini bio je potpuno svjež i dobro se prisjećao svih detalja. Rekao je da je priču o ruskoj ekspediciji na Everest nehotično lansirao njegov otac izjavom danom početkom ožujka 1953. kada je britanska ekspedicija krenula na Everest. Naime, tada je postojala bojazan da bi vijest iz Moskve, da su Sovjeti s tibetske strane osvojili Everest, mogla preteći britanski pokušaj. Normantu se činilo da je upravo njegova priča, kako je koncem studenog 1952. promatrajući s jugoistočnog grebena Pumorijsa mislio da ponad Sjevernog sedla Everesta opaža šatore ruske ekspedicije, kod njegovog oca Guntera pobudila to razmišljanje.

O tome je Norman ispričao ovakvu priču. Iz Baznog logora švicarske ekspedicije na južnoj strani Everesta 21. studenog 1952. popeo se na zaledeni greben Kala Patara, na visinu 5500 m, te mu se od tamo činilo da nad Sjevernim sedlom Everesta raspoznaće »nešto« poput šatora. O tome je izvijestio vođu ekspedicije Gabrijela Chevalleya, koji 22. studenog, na zadnji dan ekspedicije, odobrava Dyhrenfurthu i Gustavu Grossu penjanje na jugoistočni greben Pumorijsa, kako bi od tamo Norman s visine 6100 m, i udaljenosti od cca 8 km od Sjevernog sedla Everesta, bolje snimio te »šatore«, nakon čega se 31. prosinca 1952. švicarska ekspedicija vratila u Ženevu. Kasnije je u razgovoru spomenuo

Fotografija Sjevernog sedla Everesta, koju je 1952. s Pumorija snimio Norman Dyhrenfurth

ocu, da mu se učinilo da je na Sjevernom sedlu Everesta video »šatore ruske ekspedicije«, što je kaže zasigurno pogrešno uočio jer se očito radilo samo o stijenama. To njegovo »opažanje«, potaklo je Guntera Dyhrenfurtha, koji je bio blizak s uredništvom časopisa, da »Die Alpen« iz Züricha u broju od srpnja 1953., nakon uspjeha britanske ekspedicije na Everestu, objavi kratak tekst »Les Russes a l'Everest«, koji govori da se uskoro može očekivati i vijest o ruskom pokušaju osvajanja Everesta. Na kraju je Norman rekao da mu nije poznato temeljem čega su nekoliko mjeseci kasnije »Salzburger Nachrichten« i talijanski »Lo Scarpone« izvjestili o tragediji ruske ekspedicije na Everestu.

U svojoj golemoj fotoarhivi Dyhrenfurth je našao te fotografije Sjevernog sedla Everesta, koje je koncem studenog 1952. snimio s jugoistočnog grebena Pumorija. Svjedočanstvom Normana Dyhrenfurtha postalo je izvjesno da je vijest o Sovjetskoj ekspediciji na Everest iz 1952. godine »novinska patka«, plasirana sa Zapada nakon uspjeha Britanaca na Everestu, u vremenu Hladnog rata, upravo u trenutku kada je okončan

Korejski rat u kojem su Sovjeti vojno i ekonomski pomagali Kini, a kada u Sovjetskom savezu nakon Staljinove smrti još traje neizvjesnost oko Hruščovljeva preuzimanja vodstva.

Osim neprijepornog Dyhrenfurtovog iskaza, treba istaknuti još tri logične činjenice koje dokazuju da je vijest o Sovjetskoj ekspediciji na Everest »novinska patka«. Prva je, da dvojica tibetskih vodiča, koji vijest o tragediji ekspedicije donose u Kathmandu, nikako ne bi znali sva imena poginulih sovjetskih penjača ni pojedinosti vezane uz njihove profesije. Druga je da tibetski vodiči zasigurno ne bi mogli dati informaciju o rutama kojom je zrakoplovima iz Moskve u Lhasu doletjela ekspedicija. Treća je, da tadašnji ruski vojni transportni zrakoplov Iljušin Il-12, koji od svih ruskih transportnih aviona ima najveći doseg leta od 1500 km, nikako ne bi mogao preletjeti zračnu udaljenost od Irkutska do Lhase (koja iznosi 2800 km), a kako se navodi u novinskim člancima uz rusku ekspediciju. Temeljem svih raščlambi, konačno se mora zaključiti da je vijest o ruskoj ekspediciji na Everest 1952. godine čista zapadnjačka novinska izmišljotina.

Od kvarnerske ljepotine do uspavanog diva

Valentina Bušić, Osijek

Živjeti znači istraživati i vrednovati. Priroda je sa svojim najljepšim stranama – planinama, zahvalno područje za istraživanje i doživljavanje uz bogate spoznaje o duhovnim vrijednostima. Planine su prostor za motivaciju, produhovljenje i ljubav. Ljepota je u očima onoga koji ih gleda i promatra s poštovanjem i s poniznošću.

Produceni vikend nam se smiješi i već poznata i složna ekipa osječkih »bršljanovaca« kreće u pustolovno-istraživačke pohode.

Učka se iznad Kvarnerskog zaljeva uzdiže poput neke princeze koja želi svojim gracioznim izgledom zadiviti sve svoje posjetitelje. Istrijani kažu kako im je Učka uvijek pred očima ukoliko ju ne

sakriju magla, oblaci ili noć. Ponekad je toliko čista da se na njezinom vrhu jasno razabire kamena kula. Najčešće ju vide u obrisima, a za kiše potpuno iščezava. Njezine vrhove često miluju oblaci. Njezini vrhovi izrastaju iz grebena koji se pruža uzduž istočne istarske obale. Učka je geološki iznimno zanimljiva zbog smjera pružanja glavnoga grebena u pravcu sjever – jug koji se ne podudara s dominantnim smjerom pružanja drugih naših planina. Upravo su ta obilježja učinila Učku najveličanstvenijim vidikovcem s kojega se otvaraju široki horizonti.

Nakon malo više od šest sati vožnje naše su gojzerice zakoračile na prostor ispred planinarskog doma Poklona

Na Vojaku,
uz vidikovac
podignut 1911.

VALENTINA BUŠIĆ

Prriroda je sa svojim najljepšim stranama – planinama, zahvalno područje za istraživanje i doživljavanje uz bogate spoznaje o duhovnim vrijednostima. Planine su prostor za motivaciju, produhovljenje i ljubav. Ljepota je u očima onoga koji ih gleda i promatra s poštovanjem i s poniznošću

(922 m). Usljedila je priprema, a potom lak uspon do najvišega vrha Učke i kamenog razglednog tornja visokog desetak metara. Vojak, ujedno i kontrolna točka HPO-a, istaknuti je travnatim hrbatom strmih strana. Toranj-vidikovac na vrhu Učke sagrađen je 1911., o čemu svjedoči natpis ugrađen na samome pragu. Unutrašnjost tornja uređena je kao suvenirnica Parka prirode Učka, a njegova terasa, do koje vodi 30 stuba, jedan je od najljepših vidikovaca u cijeloj Hrvatskoj. S vrha se kao na dlanu vide Istra, Riječki zaljev, sjeverni Jadran s otocima, Gorski kotar, Velebit i Ćićarija, a nakon bure, kad je zrak čist, Tršćanski zaljev, Julijske Alpe i Dolomiti u Italiji.

Nakon upijanja svih ovih ljepota uputili smo se u dom Mali Platak gdje noćimo.

Nedjeljno jutro donosi nova uzbudjenja i euforiju. Danas je u programu cjelodnevno hodanje i upoznavanje Ćićarije. Autobus nas prevozi do Brgudca (747 m) gdje započinjemo naš izlet. Penjemo se lijepom stazom prema

brgudačkim Koritim (oko 1000 m), jedinstvenom prirodnom bogatstvu Ćićarije. Tu, ispod Brajkovoga vrha, na spoju geoloških struktura vapnenca i fliša, izvire čista planinska voda koja puni drvena korita i preko njih napaja obližnju lokvu. Izvoriste Korita i livada na tom području od pamтивjeka su bili veoma važni za okolno stanovništvo. To je prepoznala još i austrougarska vlast koja je za vladavine Franje Josipa ovdje uredila objekt u svrhu lakšeg zahvaćanja vode. Iz izvora se voda prelijevala u prvo, kameni korito, a zatim niz padinu u 13 korita izrađenih od stabala topole. Ovako poredana korita imaju važnu vodozahvatnu i higijensku funkciju. Voda za piće toči se izravno iz izvora, prvo korito služi za umivanje, u drugom se Peru noge, a na ostale se pušta blago da se napoji. U doba suše, kada bi ovo bio jedini izvor koji ne bi presušio, vodu za piće odavde su žene na svojim leđima svaki dan nosile u Brgudac. Brigučani i drugi dolazili su ovamo napojiti svoje blago koje je tada brojalo i do 3000 grla,

Dio vršnog grebena Učke

Vidik s Korita na Ćićariji prema Učki

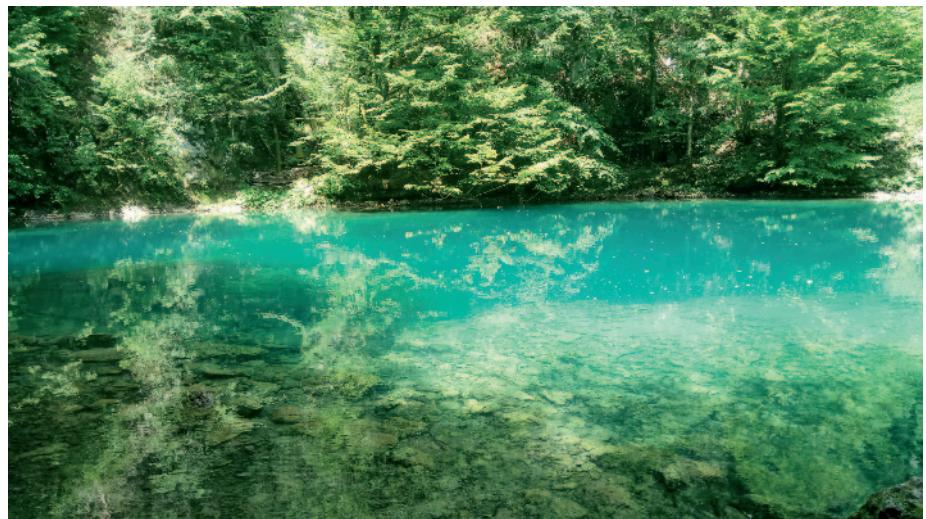
okrijepiti sebe u stankama od napornog rada u gorskim dolcima, a ponekad i popričati sa svojim susjedima koje bi tu zatekli o sličnom poslu.

Mnogo je još lijepih sjećanja na ovo mjesto živo u Brgučana. Od samog početka planinarstva na Ćićariji, ovo je mjesto zbog svoje ljepote i kvalitete vode koja tu izvire postalo i omiljeno okupljalište planinara te općenito ljudi koji uživaju u prirodi. Danas je i na nas

došao red. Divili smo se ljepoti i vidiku prema Velikom Planiku, ujedno i cilju našega današnjeg pohoda.

Nakon bezbroj fotografija s Brgudačkih se korita upućujemo na Veliki Planik, najviši vrh Ćićarije. Vrh je s istočne strane travnat i kamenit, a s drugih je strana šumovit. Vrhу se može prići šumskim putovima iz svih smjera, ali mi se lako uspinjemo s Korita izravno s druge strane, pri čemu nam se

Izvor Kupe u Nacionalnom parku Risnjak

gore otvaraju vidici na Učku, Hrvatsko primorje i Gorski kotar. Ispunjeni tom ljepotom vraćamo se u naš planinarski dom Mali Platak gdje nam ugodni i ljubazni domaćini pripremaju ukusnu večeru, a mi nakon nebrojenih planinarskih koraka uživamo u još najmanje toliko plesnih. Ipak se moramo malo i odmoriti.

Ponedjeljak smo ostavili za posjet tirkiznom biseru, izvoru Kupe za koji kažu da je još uvijek misteriozna zagonetka krša te najdublje hrvatsko vrelo. Njegova voda zeleno-plave nijanse očarati će svakog posjetitelja. Nije ni čudo što je šire područje oko izvora Kupe proglašeno zaštićenim. Gornji je tok rijeke Kupe zbog bogatstva flore i faune prozvan »Čudesnom dolinom leptira«.

Nakon upijanja svih tih ljepota zaputili smo se, u povratku, na još jednu planinu gdje nas je prije godinu dana loše vrijeme spriječilo da se popnemo do samoga vrha. Naime, već dugo smo željeli uspeti se na najatraktivniju i najpopularniju planinu u Hrvatskoj,

Klek. Krenuli smo standardnim putom iz Bjelskog i brzo stigli do planinarskog doma. Budući da je prema narodnoj predaji vrh Kleka okupljalište vještica, kroz stjenovitu smo Klekovu glavu nosili metlu kako bismo mogli simbolično ovjekovječiti svoj posjet.

Po dolasku na klečki helidrom odmah smo zaplesali vještičje kolo, a na samom vrhu metla je bila neizbjegan eksponat za fotografiranje. Nebrojeno zajedničkih i pojedinačnih fotografija, radost na licima planinara i planinarki govorila je kako ova vještičja planina ostavlja snažan dojam na nas.

Silaskom s Kleka završilo je i naše četverodnevno planinarsko putovanje koje ćemo dugo pamtit. Na povratku do Osijeka bacali smo čari za dobar provod na idućem planinarskom izletu. Hvala našem organizatoru i vodiču izleta Ivanu Lončariću na velikom zalaganju i brizi za sve sudionike izleta. Skrivenе ljepote kvarnerske i istarske ljepotice te uspavanog diva razlog su zbog kojeg ćemo se sigurno opet vratiti na ove divne planine.

Osječki planinari
na vrhu Kleka

Vode i visovi oko-naokolo Stapa

dr. Raul Horvat, Zagreb

Kad biste sve dostupne planinarske karte Velebita spojili u jednu, tako da prikazuju cijeli Velebit, i kad biste pogledali u nju da vidite gdje je najveća koncentracija crvene boje, za oko bi vam svakako zapelo područje oko Stapa. Mnogo je razloga za to. Zbog obilja virtuznih morfoloških oblika na razmjerno malom prostoru, položaja u planini i dobrog skloništa, Stap i okolica već su desetljećima meka mnogobrojnih planinara i posjetitelja. Iako su na tom području proteklih desetljeća planinari odradili dobar posao, ipak postoji još jedan problem.

Trošeljevac sa Širokog kuka

Kad biste iskusnog planinara, koji je više puta posjećivao Stap, priupitali o Kamenoj galeriji, Vodenom dolcu, Šupljim vratima u Širokom kuku, Debelom kuku i Čučulima, Čučavcu ili o vratancima na markiranoj petlji oko Stipline, s ponosom bi vam rekao ne samo da zna za ta mjesta, već da ih je sva i posjetio. Ali kad biste ga priupitali o kuku Babici, jami Golubnjači, Vilinoj peći, dolcu Kruškovcu (tim je imenom pogrešno imenovan dolac na prije spomenutoj markiranoj petlji!), Dulibici sa stanovima Vukića i velikoj jami, Trokuku, Kuku od Ruje, Zdilaru i Zazdilaru, o zloglasnoj Splitvini, s prekrasnim istočnim

RAUL HORVAT

vratancima – s druge bi strane vjerojatno zavlađao muk. Naravno, ispričavam se iznimkama. Sva se ta mjesta nalaze u neposrednoj blizini Stapa, na njegovom istočnom rebru, ali ih današnji vodiči ne spominju, niti su ucrtani u današnje zemljovide. I to je problem. Vodič dr. Josipa Poljaka iz 1929. većinom ih spominje. Imam veliko poštovanje prema nekadašnjim planinarima i smatram da se njihova ostavština ne bi smjela ignorirati. Sjećam se da je u početku moje planinarske »karijere« važnu ulogu odigrao jedan stariji vodič prof. dr. Željka Poljaka, u kojem su me oduševljivali detaljni opisi nemarkiranih putova. Ali danas kao da se odustalo od te prakse.

Velebit je višeslojna planina, ne samo u prostornom, nego i u vremenskom smislu, jer planina kakvu danas poznajemo ne odgovara planini kakvu su znali naši stari. I kad govorimo o istraživanju Velebita, možemo razlikovati različite slojeve: (a) Velebit kakav poznaju današnji planinari, (b) Velebit kakav su poznavali nekadašnji planinari, (c) Velebit kakav su poznavali gorštaci koji su nekoć u njemu živjeli (gdjegdje poneki i danas živi), (d) nepoznati Velebit (u koji ne ubrajam podzemni svijet). Upravo su nekadašnji planinari, koji su često obilazili Velebit u većim karavanama, unajmljivali gorštakе kao vodiče, koji su se onda izmjenjivali kako bi kavana prelazila iz jednog područja u drugo. Možda je najbolji putopis koji obrađuje taj dio Velebita onaj dr. Miroslava Hirtza »Simonovića Stapina i njezina okolica« u HP-u 4/1926.

Podrobniji opis istočnog rebra Stapa ostavit ćemo za neki drugi put, a u ovom ću prikazu malo šire zaokružiti Stap u potrazi za nepoznatim vodama i vrhuncima s kojih se pružaju iznimni vidici na nj i njegovu okolicu. Što se tiče voda opisanih u ovom prikazu, siguran sam da će i oni najiskusniji i najstariji planinari pronaći barem neku iznenadujuću činjenicu. Neke sam podatke dobio i od sugovornika na terenu, budući da u velikim dolcima oko Stapa, kao što su Bili i Crni sinokos te Renjovac (na kartama je upisan kao Ranjevac, u starijim opisima često se pojavljuje kao Reljinovac, a Podgorci ga zovu Renjevac ili Renjovac) i danas povremeno ili stalno borave ljudi. Ipak, veći dio ovog prikaza plod je moga istraživačkog rada na terenu.

RAUL HORVAT

Kamenica u Zubčića dolcu

U tim velikim dolcima, kao i onim manjima u njihovoј blizini, od kojih se neki nalaze uz markirani put Ljubotić – Stap, mnogo je šterni i kamenica, ali sve su one skrivene od pogleda. Prije no što počнем opisivati žive vode u okolini Stapa, opisat ću tri vrlo atraktivne kamenice, koje se svojim položajem ili izgledom izdvajaju od ostalih.

Već u istočnom podnožju križanja triju markiranih putova koji se uspinju prema Stapu, onog iz Ljubotića, onog iz Livadice i onog iz Bristovca, nalazi se Zubčića dolac. Pronalaženje lijepo građene kamenice u tom dolcu, pune vode, prava je pustolovina. U tom dubokom dolcu, na čijem se dnu nalazi velik stan, koji je još uvijek pod krovom, raslinje je tako gusto da je vidljivost gotovo jednakona onoj kad ronite u mutnoj vodi. Negdje na polovici silaska do dna dolca, s lijeve strane možda uočite slikovite, ali potpuno zarasle kamene stube, kako se uspinju u gustiš

RAUL HORVAT

Kamenica u Trošeljevcu

Pogled na Čadavac donji (trava) i gornji (zarastao)

na suprotnoj strani. Samo pratite te stube i one će vas dovesti do kamenice na maloj čistini izvan gastiša. Kad stignete do nje, vašim će očima trebati neko vrijeme da se priviknu na danje svjetlo.

Put Crni sinokos – Renjovac prolazi gornjim rubom dolca Trošeljevca, u kojem je kamenica nalik na divovsku kadu. Ustvari, put izlazi na cestu u blizini Renjovca, zbog čijeg su probijanja neki od žitelja okolnih dolaca svojevremeno završili na sudu. Kamenica nije u samom dolcu, već povrh puta, na strani suprotnoj od dolca, nekih 60-ak metara uzbrdo, skrivena od pogleda. U tom se području nalazi Široki kuk (966 m), prvorazredan vidikovac. S vrha se kao na dlanu vide Trošeljevac i Livadica u podnožju, a sa sjeverne strane puca pogled na Crni sinokos, ali i na Gazića torine i Bili sinokos na istočnoj strani.

Najslikovitija je ipak minijaturna kamenica u dolcu Čadavcu gornjem. Otkrio sam je posve slučajno. Kad bih hodao markiranim putom prema Stapu, pogled mi je uvijek privlačila markantna Klekova glavica (761 m), desno od

puta, kad prođete Jaminu. Jednog sam dana ispejao vrh te glavice, s koje se pruža vidik na oveći travnati dolac u njezinu sjevernom podnožju. Nisam znao za taj dolac jer nije ucrtan ni u jednom zemljovidu. Poslije sam doznao da se zove Čadavac donji, a nakon toga našao sam i put koji se s markiranog puta za Stap odvaja prema tom dolcu. Kojih 200 metara sjeverno nalazi

Splitvina – istočna vratanca

se još jedan dolac, s ostacima velikih stanova i potpuno zarastao – Čađavac gornji. U njemu se, u jednoj manjoj niši u okomitoj stijeni, nalazi ta mala kamenica puna vode. Iz dolca prema istoku vodi zarastao put, vjerojatno u Crni sinokos ili dolac Jezerinu, povrh njega, ali taj put nisam istraživao.

Postoji priča koja povezuje Čađavac donji i prije spomenutu, zloglasnu Splitvinu. Ali prvo da objasnim gdje se točno nalazi Splitvina i zašto je postala zloglasna. Splitvina je travnata zaravan koja se nalazi na samom kraju istočnog rebra Stapa, istočno od vratanaca na markiranoj petlji. Sa zapada je zatvara prepoznatljiv troglavi kuk, a s nje se silazi kroz dvoja vratanca, slikovita Istočna, te Južna (Podgorci kažu vrata). Splitvina se nalazi točno podno toponima »Baketnica« (Podgorci kažu Baktinica) na kartama. Baketnica je ustvari gusta, niska šuma, koja sa sjevera zatvara Splitvinu i bitna je za našu priču. Nekoć je put koji prolazi Baketnicom prema sjeveru bio najvažnija spona između Dalmacije i Like. Put siječe VPP između odvojka za vratanca i onog za Kamenu galeriju, prolazi zapadno od Jančijeve kosice i podno Dalmatinskih vrata spaja se s markiranim putom Stap – Visočica. Na potezu Splitvina – Baketnica – VPP put je vrlo zarastao i teško prohodan. No zbog važnosti koju je imao u prošlosti, za vrijeme Domovinskog rata, naređeno je da se Splitvina minira. Konfiguracija terena bila je pogodna za postavljanje poteznih mina. Moj sugovornik Tome Vukić iz Renjovca, s kojim sam razgovarao prije nekoliko godina, kazao mi je da mu i nakon razminiranja Baketnice graške znoja izbiju na čelu svaki put kad preko Splitvine mora doći do svoga stana. Pregazio sam svaki metar te ledine, možete posjetiti Splitvinu, potpuno je sigurna. Koju godinu prije nego što je Splitvina razminirana, medvjed je aktivirao minu i tako teško ranjen ostavljao je krvav trag za sobom. Po tragu krvi lovci su došli u Čađavac donji, gdje je medvjed i skončao. Još i danas možete u tom dolcu vidjeti kosti medvjeda stradaloga na Splitvini.

Prije opisa živilih voda oko Stapa reći ću samo da postoje još jedna slikovita vratanca, oko 500 metara jugoistočno od Splitvine, na poprečnom grebenu povrh Bilog Sinokosa. Dakle, postoje

Izvor žive vode Kapluv na Bilom sinokosu

Izvor žive vode Prčevka

ukupno četvera vratanca na vrlo malom prostoru, i prava su posebnost toga dijela Velebita!

U jugoistočnom podnožju Splitvine, podno Istočnih vratanaca, nalazi se jak izvor žive vode – Prčevka. Nije ucrtan u karte. Možda je upravo s toga mjesta, ili sasma blizu njega, i najljepši pogled unatrag na slikovita Istočna vratanca, s kojih smo upravo sišli. Ako vas put nanese u Bili sinokos (na usponu iz Ljubotića prema Kamenoj galeriji ili jami Vrtlini), možete u njemu potražiti manji izvor žive vode u stijeni – Kapluv. Ni taj nije ucrtan u zemljovide. Nije ga baš lako naći, treba ga potražiti među stijenama u kamenitijem, zapadnom dijelu toga dolca. Do vode u špilji u Vodenom dolcu, koji se nalazi u

Šabanova ploča i Stapina – s grebena »X«

sjevernom podnožju kamenitoga grebena koji se zove Šabanova ploča, možete doći i markiranim putom.

Zaobiđete li Vodeni dolac sa sjevera, odmah »iza ugla«, također u podnožju Šabanovih ploča, nalazi se šumovita vrtića u čijem dnu vidjeti ostatke presahle ruje. S toga mjesta u sjeverozapadnom smjeru vodi put kojim ćete ubrzo preko male livade izbiti na markirani put Stap – Visočica. Toponim Aničina ruja spominje se u članku Slavka Tomerlinina »Uspon na Visočicu

preko Stapa« (HP, 1-2/1977). Moram priznati da nisam siguran odnosi li se taj toponom na tu presahlu ruju ili na livadicu povrh nje (ili na oboje).

A sad zaokrećemo za 180 stupnjeva oko Stapa do, što se voda tiče, najveće atrakcije tih prostora – Gažine ruje. Nakon razgovora s planinarima, čini mi se da je Gažina ruja potpuno nepoznata. Nitko nije čuo za nju iako je ucrtana u neke karte. To me je mjesto toliko očaralo da sam u posljednjih desetak godina triput bio ondje. Dolazio bih

Presahla Aničina ruja

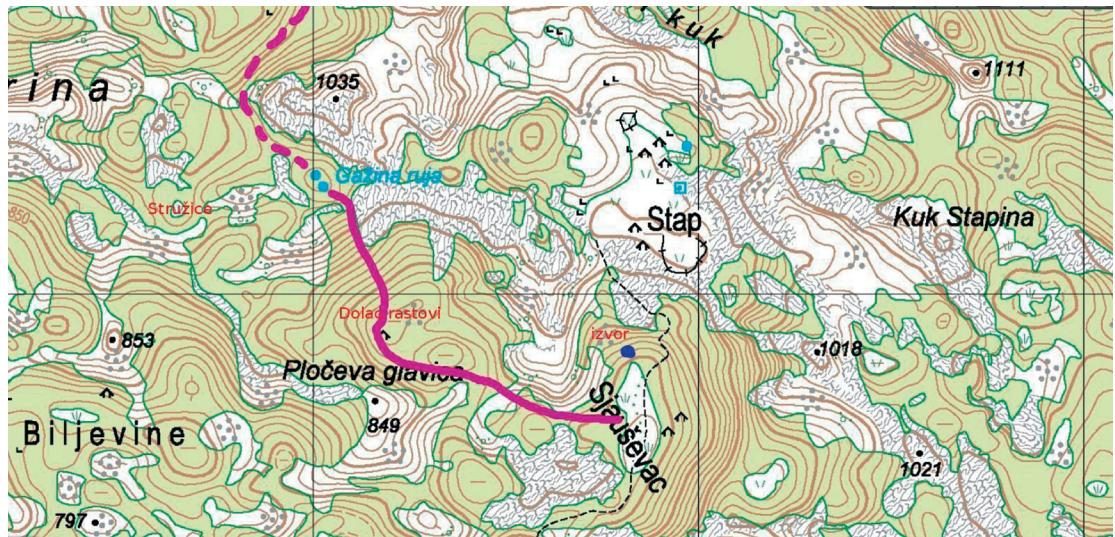

Gažina ruja u proljeće

iz raznih smjerova, najčešće bespućem iz smjera Biljevina. Kad bih god došao, ruja bi bila ili prepuna čiste vode ili leda. Gažina ruja nalazi se na vrlo nepristupačnom mjestu. Takva su mi na Velebitu najdraža. Prava oaza u vrletnom i nepristupačnom terenu svuda oko vas. S istočne strane, uz ruju, kratak je travnat pojas, širok jedva koji metar. Ondje možete i kampirati jer stane šator ili dva, ne više. Ali kako doći do Gažine ruje?

Prošle sam jeseni pronašao put za koji nisam ni znao da postoji, a koji s markacije izravno vodi do Gažine ruje. Put koji je ucrtan na skici počinje u Sjauševcu, dolcu kojih 15 – 20 minuta niže od Stapa, s čije istočne strane prolazi markirani put. Taj je put, iako zarastao, vrlo jak i može se bez teškoća pratiti cijelo vrijeme. Ako tko ima ambiciju da ga očisti, predlažem da ostane nemarkiran, ali da se opiše u vodičima i HP-u.

Uz dijelove postojećih markiranih putova možemo imati još jednu atraktivnu kružnu turu oko Stapa. Evo opisa puta! Prije završnog uspona na Stap, kad se kroz krošnje stabala počinje nazirati trava Sjauševca, treba s markacije sići lijevo u dolac, a zatim na suprotnoj, zapadnoj strani, poviše dolca, potražiti zidine velikog stana. Kroz gusiš desno treba se probiti 50-ak metara do maloga travnatog zaravanka, gdje ćemo »zajahati put«. Put vodi na zapad, praktički u istoj visini, do malog proplanka s kojeg se u sjeverozapadnom smjeru otvara vidik na dvije šumovite udoline.

Put Sjauševac – Dolac rastovi – Gažina ruja te pozicija izvora

Kaptirani izvor žive vode povrh Sjauševca

Druga je uvala moja stara znanica jer sam ondje već bio prije nekih sedam-osam godina, ali tada sam došao iz drugog smjera. Na jednoj staroj karti koju imam, na tom je mjestu upisano »Vukići«, ali kazivači Vite Cerovca precizniji su – to je Vukićev dolac rastovi. Prvi sam put donde došao također jakim putom koji od Mrtolačke peći ide preko Pločeve glavice. Dolac rastovi sa svih je strana okružen visokim glavicama i kosama te je prava oaza mira i tištine. U dolcu, u kojem se vide ostaci nekoliko stanova poredanih jedan uz drugi, može se pronaći još poneki hrast, ali danas tamo caruju goleme bukve. Od najistočnijeg stana put kroz travu nastavlja strmo uzbordo, te ulazi u bukovu šumu, gdje je utrt u kamen, na vrhu grebena prolazi kroz kamena vrata, a

Dočić Stružice

zatim se na drugu stranu, nakon 70-ak metara, lagano spušta do ruje. Put dalje prolazi vrletnim terenom i slabo je vidljiv. Prolazi oko 200 metara istočno od Stružice (travnatog dočića kojim se silazilo u Biljevine), ulazi u Trošeljevu dulibu i zapadno od Donjih njivica spaja se s VPP-om. Na taj smo način možda dobili kružnu turu koja prolazi kroz Stap.

A sada se vraćamo ishodišnoj točki toga puta, u dolac Sjauševac, gdje bih želio upozoriti na jedan nedopustiv propust. Ako dodete do sjevernoga kraja dolca i uzverete se kojih 70-ak metara prema sjeveru po stijenama, možete u jednoj od njih naletjeti na kaptirani izvor žive

vode. Taj izvor nije nigdje ucrtan i nijedan ga vodič ne spominje. Ipak, nakon pomnog pretraživanja cjelokupne bibliografije HP-a, pronašao sam da se spominje jedino u prije spomenutom Tomerlinovom članku, doduše, vrlo šturo. No ipak dovoljno da mogu rekonstruirati cijelu priču. Godinama ili čak desetljećima prije izgradnje skloništa na Stapu planinari su mogli noćiti u stanu Nikole Njegovana u Sjauševcu. Na taj su se način stariji planinari upoznali s tim izvorom, kaptirali ga i označili prilaz do njega (danas se oznake praktički više ne vide). Kad sam posljednji put bio na izvoru, voda se prelijevala preko kaptaže, a u njoj je bilo dobrih pola kubika ledeno hladne izvorske vode. Na kaptaži je urezan datum iz 1976., dakle nekih sedam godina prije izgradnje skloništa. Planinari sa Stapa kojima je dojadio petljanje s pumpom za vodu, mogu za 15 minuta stići dovde i u velikim se količinama opskrbiti izvorskom vodom. Na skici sam označio taj izvor, u nadi da će ga buduće karte i vodiči registrirati kao dragocjen izvor žive vode.

Nekoliko je kamenica na Stapu u blizini kapelice, ali do one s najboljom vodom dolazi se kad se krene stazom od skloništa stotinjak metara prema moru, pa zaokrene lijevo do podnožja stijene. Treba kantica i konop duljine tri-četiri metra.

Greben »X«

Mirin vrh (oko 1270 m) i Debeli kuk s Golića (1339 m)

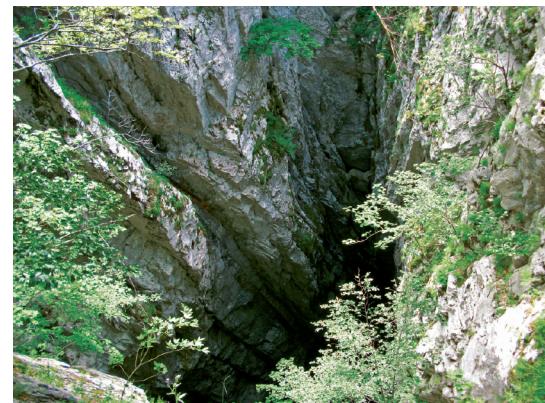
A sad se dižemo u visine iznad Stapa. Istočno od Debeloga kuka dva su čunjasta vrha s velikim travnatim glavicama, na kartama oba bez imena, oznake kote i visine. Približno su jednake visine kao Debeli kuk. U svom članku »Zaboravljenim velebitskim stazama« (NP, 3/1955), Ivan Gušić opisuje vidokrug s Malog Stolca i u nabranjanju vrhova odmah pored Debeloga kuka smješta Mirin vrh. Od svog sugovornika s Renjovca dobivam potvrdu – taj se vrh uistinu tako zove. Drugi je oko 700 metara istočno, prema Dalmatinskim vratima. Zanimljivo, do toga vrha možete doći s juga, uspinjući se petstotinjak metara dugačkim travnatim grebenom koji počinje sjeverno od Šabanove ploče. Kretanje tim grebenom pravo je zadovoljstvo jer cijelim putom pruža nesmetane

vidike unaokolo. U zapadnom je podnožju toga grebena manji travnat dolac. Nisam uspio sazнати imena tih triju lokaliteta, pa sam primoran rabiti termine »vrh X«, »greben X« i »dolac X«. Možda bi »greben X« mogao biti Puzalište, lokalitet o kojem sam slušao od nekih žitelja tamošnjih podgorskih dolaca, ali ga na temelju njihova opisa nisam uspio smjestiti u prostoru. Zapadno od »dolca X« uzdiže se Kuk od Ruine, s čijeg se vrha pruža lijep vidik na oveći travnat dolac u njegovu južnom podnožju, onaj čijim rubom prolazi markirani odvojak prema Šupljim vratima. Moj se sugovornik jedva uspio sjetiti imena toga dolca – zove se Danasvit.

Želite li Stapinu i područje oko nje imati kao na dlanu, morate se vinuti do još većih visina. S

Stapina s Velikog pločevitog vrha (1351 m)

Jama između Velikih i Malih ploča

Vidokrug s Mirina vrha – Golić, Visočica, Šiljak, Čelavac i Kozjak (s lijeva na desno)

lijeve strane Dalmatinskih vrata uzdiže se Golić (1339 m). Uspon traje malo duže, ali nema većih teškoća. S njega je, osim na Stabinu, iznimljivi vidik na vrhove oko Visočice i na Ploče. Desno od Dalmatinskih vrata teže je dohvataljiv Veliki pločeviti vrh (1351 m; na kartama označen kao Velike ploče). Ondje prestaje svako turističko razgledavanje Velebita, a počinje vrletan i nepoznat Velebit. Vrlo dobro poznajem taj predio jer sam u njemu nekoliko puta izvodio vratolomije.

Na grebenu između Velikih i Malih ploča jest sedlo koje zovem »Vrata«. Jednom sam istočno od Vodenog dolca »zajahao« Jančijevu kosicu i s nje se izravno uspeo na Vrata (ne preporučujem

to nikome, zbog velikih strmina). Ako prođete kroz Vrata i zaokrenete istočno kojih 150 metara, doći ćete do impresivnog otvora jame kojoj se ne vidi dno. Ulaz u jamu promjera je gotovo 40 metara. S njom sam upoznao i speleologe. Dalje se možete vrletnim terenom preko Malih ploča, zaobilazeći Skradljivu kosicu, probiti do udaljenog izvora žive vode – Korane. Ondje sam bio najmanje četiri-pet puta i pio tu vodu, koja je, iako pomalo »teška«, ipak odlična.

Možete se zapitati kakve veze ima okolica Stapa s tim izvorom, smještenim duboko u planini. Ipak ima. Ucrtan je stari, nemarkirani put, koji se s VPP-a odvaja i vodi do tog izvora, a odvaja se između odvojka za Kamenu galeriju i onog za jamu Vrtlinu. Jednom sam se tim putom pokušao spustiti od Korane do VPP-a i zašalio. Većim se dijelom put može dobro pratiti, sve do završnog silaska prema VPP-u. Ondje je na jednoj velikoj strmini onaj stravični požar 2003. povratio sva stabla, tako da se završni silazak pretvorio u noćnu moru. Čini se da je taj put izgubljen za sva vremena.

Da zaključim! Stap nije samo još jedna točka u planini kroz koju treba proći. Stap je točka u planini u kojoj treba zastati jer je idealno ishodište za temeljitiće i dublje istraživanje planine u svim smjerovima.

Izvor Korana

Goranska trilogija

Feručo Lazarić, Svetvinčenat

Postoji izreka »Dok ljudi planiraju, Bog se smije«. Unatoč tome, volim planirati planinarenja, putovanja, pisanje knjige, čak i snimanje filma prema svojoj kratkoj priči čija se radnja odvija u mojojem Svetvinčentu. Mogu reći da mi se većina planova i ostvari. No, najvažnije je da u svemu tome uživam. Ove bih godine želio zaslužiti posebno priznanje za ispenjanih sto vrhova Hrvatske planinarske obilaznice.

Prijatelj Branko iz Delnica zna za tu moju želu pa me zove da ga posjetim, kako bismo otišli na tri vrha u okolini. To su Bitoraj te Kolovratske i Samarske stijene. Sa zadovoljstvom sam se odazvao pozivu. Nije prvi put da zajedno planinarimo i bila je to svaki put lijepa pustolovina. Uvijek mi priredi i neko iznenadenje. Prošli me je put upoznao s jednim planinarom stogodišnjakom.

Do Delnica lako stignem jer autobus prolazi pored moje kuće. Branko me čeka, pa krenemo prema Burnom Bitoraju. Prvo idemo u Fužine, pa nadomak mjesta Vrata skrećemo na makadam. Oblačno je, pomalo i kiši, ali ne odustajemo. Razmišljam o planinarskoj uzrečici koja govori o tome da nema lošeg vremena, već samo loše opreme. Gamaše, navlačne hlače i pelerina rješavaju nepriliku s kišom, čak i za jačih pljuskova.

Branko poznaje teren kao svoj džep pa se s njegovim poludžipom približavamo Bitoraju. Kaže da smo uspon skratili za dva sata. Budući da kiši, to je mudro od njega. Parkiramo vozilo u šumi. Navlačim gamaše i navlačne hlače, pa krećemo na uspon. Nisam navukao pelerinu jer sam nedavno kupio jaknu, kako sam mislio, otpornu na vodu. Želio sam je testirati, a preko ruksaka navukao sam zaštitu od kiše.

Staza je mokra, klizava, ali lagana i za jedan sat stižemo do Bitorajke, lijepoga drvenog skloništa. Otkrivam da moja novokupljena jakna, »otporna na kišu«, nije ono što sam mislio. Branko je prošao jednako kao ja pa se dao na paljenje vatre dok sam ja skidao mokru majicu.

Navlačim svoju dragu pelerinu pa nastavljamo prema vrhu Bitoraja. Kamenitom stazom stižemo do vrha za nekih pola sata. Branko govori da se ne mičem jer je vrh stijena, s jedne strane strmo odsječena. Dvjesto metara dužine i sedamdeset visine, a i vrh je nagnut prema njoj, nastavlja on. Ukopao sam se na mjestu dok mi je udarao žig u planinarski dnevnik.

Krenemo oprezno u silazak, po mokrom i skliskom kamenju. Čekala nas je topla Bitorajka i osušene majice. Samo planinari znaju kako je ugodno biti u suhoj odjeći i toploj skloništu. Slijedilo je još sat vremena spusta po laganoj, travnatoj, zemljanoj stazi. Bilo je klizavo, ali uz malo opreza dolazimo do vozila, a domalo i do gastrotočke. U ugodnom ambijentu, ukusnom jutom i uz ljubaznu konobaricu zaključujemo priču o Burnom Bitoraju.

Budući da je uspon na Kolovratske stijene pri kraju strma, gola stijena, i zato otežan, te da je Branko zbrisao prijateljici u Švicarsku, upitao sam prijatelja Zlatka, iskusnoga pratitelja slijepih planinara, mogu li mu se pridružiti. Kaže da mu je to posljednji vrh HPO-a te da ćemo to proslaviti. Dogovorenoga dana on iz Međimurja putuje na jug, ja iz Istre na sjever, pa se susrećemo u Karlovcu. Nastavljamo prema Ogulinu, cestom prema moru do Jasenka, i nedugo nakon toga skrećemo prema Dulibi, zelenoj kući, planinarskom skloništu. To nam je početna točka uspona na Kolovratske stijene.

Vrijeme je lijepo, makadamom jedan uz drugoga idemo prema vrhu. Nakon pola sata skrećemo na usku, stepenastu, ali laku stazu, sve do gole, dvadesetmetarske vršne stijene. Zlatko mi je uzeo štap jer mi više nije bio potreban, pa sam objema rukama pipajući i grleći stijenu išao za njim. Pažljivo me je navodio na svaki korak, a sve je to promatrala njegova kći Bojana. Brzo smo stigli do vrha i kutije sa žigom. Zlatko u dnevnik HPO-a utiskuje 152., a ja 90. žig. Proslavili smo to kavom koju je skuhao na vrhu. Alkohol ne

Prema Samarskim stijenama

piju, a i vegetarijanci su, tako da nisu ni kušali domaći istarski pršut koji sam donio, a ni mlado vino. Govorim im uz smiješak da ne znaju što propuštaju ako ne kušaju tu našu istarsku deliciju. Gledamo Samarske stijene, moje sljedeće planinarsko odredište.

Silazim polako, pod Zlatkovim budnim okom. Na moje veliko zadovoljstvo, na Kolovratske stijene popeli smo se, te s njih spustili, za nepuna tri sata. To je dobro vrijeme i za videće planinare, a ne za ovakve kao što sam ja. Slijedila je okrjepa – pivo plus pizza – te jurnjava na autobus, na karlovački kolodvor.

Branko se vratio iz Švicarske i Alpa, a Samarske stijene zovu, pa se kompanjon Sergio i ja uputimo prema Mrkoplju. Usput pokupimo Branku, našu uvijek veselu prijateljicu, planinarku iz crikveničkoga PD-a Strilež. Nakon zajedničke kave krećemo prema Tuku, a zatim prema Matić poljani. Na trinaestom kilometru makadama ostavljamo automobil. Odanle vodi put na Samarske stijene i do Ratkovog skloništa. Puno sam se naslušao o njemu pa se veselim što će ga napokon posjetiti.

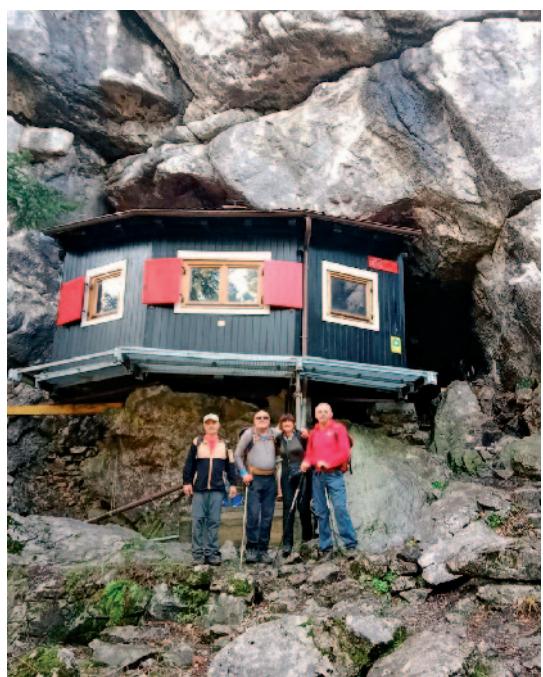
Hodamo prvo makadamom, a zatim ubrzo skrećemo na usku, kamenitu stazu. Sve je kamenitija kako se približavamo vrhu. Oslobađam se štapa jer se nadomak vrhu treba uspinjati i rukama. Sunčano je, ali usprkos tome stijene su zbog magle mokre i vrlo skliske.

Čitajući o tom usponu doznao sam da nipošto ne treba ići po kiši i mokrim stijenama. Uz velik oprez, nakon sat i pol stižemo na vrh, što je malo više od predviđenog vremena. Vrh je stjenovit i pun rupa, a u jednoj takvoj je kutija sa žigom i upisnom knjigom. Okupan je suncem pa uživamo sunčajući se.

Teško se odvajamo od te ugode krećući u silazak. Opet slijedi grljenje stijene rukama, uz velik oprez. Skrećemo prema Ratkovom skloništu. Oko nas šuma iz koje strše stijene visoke do pedeset metara. Zbog toga su geomorfološkoga fenomena Samarske i Bijele stijene strogo zaštićeni rezervat prirode.

Eto i poznatoga skloništa, drvene brvnare ugrađene pod velikom stijenom. Stoji na željenznim stupovima pa do ulaza dolazimo drvenim stubama. Ugodna unutrašnjost, mali prozori gledaju na okolne stijene, tu su peć, veliki stol i skupni ležaj za deset planinara.

Martinje je. Nismo mogli odabratи bolje mjesto da nazdravimo sv. Martinu i mladom vinu. I nije to sve! Gazda kafića u kojem smo jutros popili kavu sprema nam police od krumpira sa špekom. Krumpir nije bio lički, ali odlično se uklopio u taj prekrasan goranski dan.

Pred Ratkovim skloništem

pripremio: **Vjekoslav Kramberger**, Požega

Slavonsko kolo na vrhu Požeške gore

Teme ove rubrike uglavnom su povijesnog karaktera u kojima saznamo prošlost određenog društva i njegovu aktivnost kroz planinarske značke. Taj reklamni i simbolički medij više nije popularan, izrada je znatno skuplja, više nisu »in«, no mnoga društva ipak ostavljaju tragove svoga djelovanja i aktivnosti izradom šivenih amblema, tzv. prišivača ili aluminijskih bedževa, što je mnogo povoljnija varijanta. Tema za mjesec ožujak nikako neće biti povijest nekog društva kroz značke, nego događaj koji se zbio sredinom siječnja ove godine na Požeškoj gori, a kako je događaj za sobom ostavio vrlo lijepo izrađen bedž, tema svakako pripada »Planinarskoj faleristici«.

Zakorenje, slavonsko selo vrlo slikovitog imena, nadomak Požege, zahvaljujući nekolicini planinarskih entuzijasta postalo je meka planinarstva u Požeštinu i popularno ishodište za izlete u Požešku goru – naročito prema njena dva najviša vrha: Kapavcu (618 m) i Maksimovu hrastu (614 m). Mnogi planinari su upoznali Zakorenje, ponajviše Slavonci koji godinama sudjeluju u »Pohodu na Kapavac«, planinarskoj manifestaciji HPD-a Sokolovac iz Požege, a za koju je najzaslužnija Planinarska sekcija (PS) »Kapavac« iz Zakorenja. Da, dobro ste procitali – Zakorenje ima sekciju u »Sokolovcu«.

Kada se nadete u blizini simbola ovoga sela, a to je mjesna crkva na osamljenom nižem vrhu Požeške gore, koja je osvijetljena i vidljiva iz većeg dijela Požeške gore, sve će vam biti jasno. Iza te crkva, na putu prema visinama Požeške gore, nalazi se među voćnjacima,

šljivicima i vinogradima »Bajin kijer« – planinarska kućica koju su uredili u stilu pravoga slavonskog kijera ili ambara, i kojom upravlja baš ova ekipa iz »Kapavca«, a koja je svoje aktivnosti usmjerila prema vrhu Kapavac i Požeškoj gori.

Zakorenje je u nedjelju 16. siječnja 2022. bilo poprište planinarskog okupljanja i druženja, te početna i povratna točka 10. Jubilarnog pohoda na Kapavac. Svečano je predstavljen i novi pano s turističko-planinarskom kartom s jedne i fotografijama flore i faune Požeške gore s druge strane, postavljen kod »Bajinog kijera«. Unatoč globalnoj epidemiološkoj krizi, okupilo se i na Kapavac pohodilo dvjestotinjak planinara iz više planinarskih društava, ponajviše slavonskih. A kakav je gore bio ugodaj teško je dočarati fotografijom! Na

Slavonsko kolo na Kapavcu

U Zakorenju

vršnom se dijelu Kapavca, uz obilje pjesme i veselja, zaplesalo slavonsko kolo. Vrh Požeške gore postao je plesni podij veselim Slavoncima, a za glazbeni repertoar bili su zasluzni KUD Drežnik i KUD Berda iz Požeškog Brestovca. Vodič ovoga jubilarnog izleta bio je Dražen Jakoubek.

Nakon silaska nastavljeno je druženje u dobrom raspoloženju kod Vatrogasnog doma u Zakorenju gdje je organiziran ručak prigodan ovom jubilarnom i svečanom »Pohodu na Kapavac«. Uz organizaciju PS-a »Kapavac« iz Zakorenja, pokrovitelji manifestacije bili su Općina Brestovac i Turistička zajednica »Zlatni Papuk«, koja obuhvaća više općina u Požeštiniji.

Nekoliko nedjelja poslije, točnije u nedjelju 6. veljače, organiziran je pohod na Kapavac i za »Sokoliće«, podmladak HPD-a Sokolovac iz Požege gdje su mali planinari u uzrastu već od 1. razreda osnovne škole uživali u zimskoj idili Požeške gore.

Nakon uspješno odrđenog izleta, dočekao ih je čaj i pripremljen planinarski ručak u dobro zagrijanom »Bajinom kijeru«. Izlet je vodio Ratimir Čajka, uz pomoći drugih članova HPD-a Sokolovac.

Deseti Jubilarni pohod na Kapavac obilježen je i prigodnim bedžom za uzvanike i sudionike pohoda. Izrađeno ih je 200 komada, svi su podijeljeni jer je svatko želio svoj primjerak za uspomenu. Na njemu je znak Planinarske sekcije Kapavac iz Zakorenja. Sekcija je osnovana 2012., a tada je nastao i amblem sekcijske na kojem vidimo dva zelena brda koja simboliziraju dva najviša vrha Požeške gore. Ispod njih su dva simbola – list hrasta lužnjaka kojim obiluje Požeška gora i neslužbeni grb Zakorenja koji je simbolizirao proslavu 600 godina od prvog spomena sela Zakorenja (1399. – 1999.). Na njemu je, pak, simbol sela – stara crkva na brdu, hrast lužnjak i godina prvog spomena. Autori oba znaka su voditelj sekcijske Slavko Lončarević te njegov sin Matej.

Planinari iz Zakorenja upravljaju kućom »Bajin kijer« u predjelu Stara sela, što je toponim mjesta prvotnog Zakorenja, smještenog u srednjem vijeku i za osmanske okupacije. Zakorenje se u drugoj polovini 18. stoljeća, u doba vladavine Marije Terezije i njenog sina Josipa II. »spušta« uz glavnu prometnicu Nova Gradiška – Požega, a od starine su ostali samo crkva i groblje na brdu. Osim planinarske kuće, također vode brigu o planinarskim putovima prema Kapavcu i Maksimovu hrastu.

Bedž »Kapavac« viđat ćemo ubuduće na brojim jaknama, kapama ili ruksacima planinara koji su pohodili ovu jubilarnu planinarsku manifestaciju na Požeškoj gori.

Planinarska kuća Bajin kijer u Zakorenju

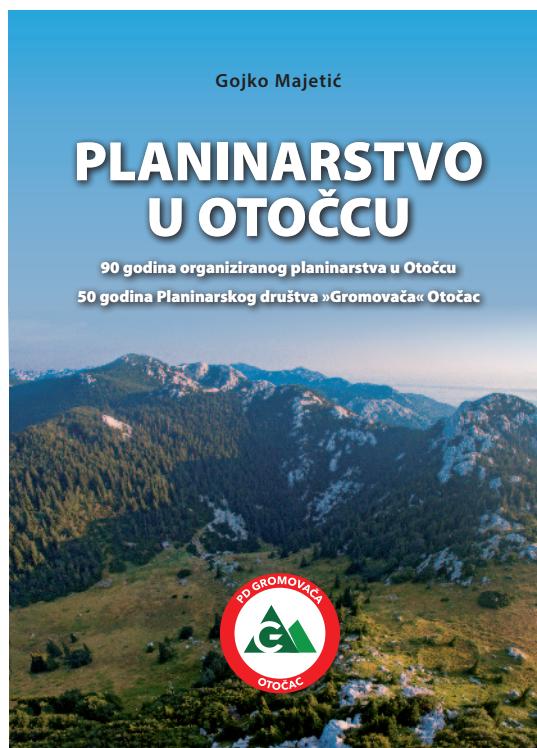
NOVA IZDANJA

Gojko Majetić: Planinarstvo u Otočcu

U utorak, 18. siječnja 2022., u velikoj dvorani Gackog pučkog otvorenog učilišta u Otočcu predstavljena je monografija »Planinarstvo u Otočcu« autora Gojka Majetića, izdana u povodu 90. obljetnice organiziranog planinarstva u Otočcu i 50. obljetnice Planinarskog društva Gromovača iz Otočca. Autor, Gojko Majetić, jedan od osnivača PD-a Gromovača, a i danas vrlo aktivan planinar, sabrao je obilje povijesne grude i na sažet, faktografski utemeljen način predstavio razvoj i dosege planinarstva u Otočcu.

Knjiga je izdana uz potporu grada Otočca i dosad je najopsežnija monografija o planinarstvu u Lici. Čini je desetak tematskih cjelina, obrađenih kronološki, s brojnim opisima, tablicama i fotografijama, koje ne dočaravaju samo djelovanje PD-a Gromovača, nego i širi društveni i kulturni kontekst razvoja grada Otočca. Kako je to posvjedočio sam autor, »...knjiga je svjedočanstvo djelovanja članova društva, dobro organiziranog društvenog rada i ljubavi prema planini koja nikad ne blijedi.«

Na svečanosti su u o knjizi i planinarstvu u Otočcu govorili gradonačelnik Otočca Goran Bukovac, predsjednik PD-a Gromovača Ivan Šporčić, autor

Predstavljanje knjige 18. siječnja u Otočcu

knjige i izravan svjedok razvoja PD-a Gromovača Gojko Majetić te glavni tajnik HPS-a Alan Čaplar. Posebno je emotivno bilo obraćanje autora, koji je predstavio glavna događanja i sve teškoće koje su se morale svladati da bi udruga zaživjela i razvijala se u stalno izazovnim vremenima. Program je vodila Ruža Orešković, a bio je obogaćen glazbenim izvedbama članova PD-a Gromovača, recitiranjem pjesme Enesa Kiševića i prikazivanjem povijesnog filma o davnom izletu otočkih planinara na Velebit.

Otočkim planinarama čestitamo 90. obljetnicu organiziranog planinarstva i 50. obljetnicu PD-a Gromovača, a posebno na izdavanju ove reprezentativne monografije.

Alan Čaplar

Autor Gojko Majetić

Novo izdanje knjige Krešimira Milasa »Alpinistu trebaju brda«

U nakladi HPS-a izašlo je novo izdanje knjige »Alpinistu trebaju brda« Krešimira Milasa. Knjiga sadrži Milasove tekstove objavljene u »Hrvatskom planinaru« i drugim časopisima, kao i tekstove koje su o njemu napisali njegovi alpinisti i prijatelji. Bogato je ilustrirana, a tiskana je u boji i uvezana u tvrde korice (format A5, 150 stranica).

Krešimir Milas istaknuo se u Hrvatskom planinarskom savezu kao alpinistički instruktor i vodič, pročelnik Komisije za alpinizam HPS-a, izbornik hrvatske ledno-penjačke reprezentacije te član uredništva i stalni suradnik časopisa »Hrvatski planinar«. Njegova zasluga je snažan zamah alpinističke djelatnosti u HPS-u te unaprjeđenje suradnje između alpinističkih klubova i odsjeka u Hrvatskoj, a velik doprinos dao je u unaprjeđenju kvalitete alpinističkog školovanja u HPS-u. U spomen na dvojicu ranije stradalih alpinističkih prijatelja sa suradnicima je pokrenuo i organizirao memorijalni alpinistički skup Glavno da se klajmba na Biokovu. Respektabilnim alpinističkim uspjesima, predanošću alpinističkoj ideji, uspio je steći naklonost i povjerenje kako među mlađim, tako i među starijim naraštajima alpinista te po mnogočemu postao vodeći hrvatski alpinist mlađe generacije. Stradao je na području Khan Tengrija (7010 m) u azijskom planinskom masivu Tien Shan 2014. godine.

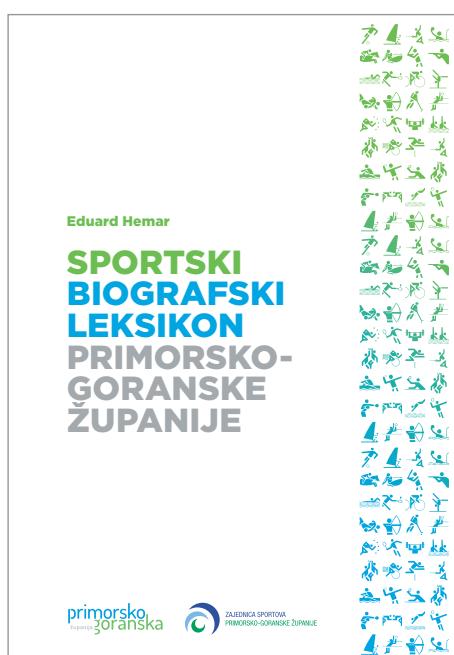
Knjiga je nastala 2014. iz želje da svi koji su ga voljeli imaju uz sebe nešto trajno, opipljivo i lijepo

za čim će moći posegnuti svaki puta kada požele obnoviti uspomenu na iznimnog alpinista i prijatelja. Milasovi putopisni članci sabrani u knjizi svjedoče o zanimljivim planinarskim i alpinističkim podvizima u Hrvatskoj i inozemstvu.

Knjiga se može nabaviti u Uredu HPS-a po cijeni od 100, 00 kuna.
Alan Čaplar

Tridesetak planinara u Sportskom biografiskom leksikonu PGŽ-a

Prvo valja reći da je nedavno izdani »Sportski biografski leksikon Primorsko-goranske županije« dosad najveći hrvatski biografski leksikon poslije HBL-a Hrvatskoga leksikografskog zavoda (872 stranice, s više od 900 biografija u razdoblju od oko 150 godina), s napomenom da taj Zavod ima veliku ekipu profesionalaca, a leksikon sportaša Primorsko-goranske županije (PGŽ) izradio je jedan pasionirani biograf i povjesničar sporta posvetivši mu četiri-pet godina svoga života. Zove se Eduard Hemar, a pozajemo ga po izvrsnim biografijama koje objavljuje u Hrvatskom planinaru. Drugo i najvažnije jest da je njegov leksikon izvanredno pouzdan jer ga nije radio isključivo na temelju upitnika koji bi ispunjavali sami sportaši, treneri, sportski djelatnici, liječnici, kineziolozi itd., nego je sve podatke provjeravao sam, a velik ih je dio sam i pronalazio u literaturi od 19. stoljeća nadalje, u intervjuima s pojedincima ili, ako se radilo o pokojniku, kod njegovih nasljednika ili u upravama groblja

gdje su sahranjeni, državnim arhivima, matičnim uredima itd. Do starijih je sportaš nerijetko morao oputovati ako nisu imali telefona ili se nisu služili e-poštom, pogotovo ako nije imao fotografiju dotičnoga, te ih tako i osobno upoznao. Imao je dvadeset pet suradnika iz četiriju država, čija je imena naveo na početku knjige, ali njihove je podatke provjeravao prije unošenja u rukopis.

Za razliku od većine sportskih pisaca, koji prešućuju planinare jer smatraju da nisu atraktivni zbog toga što im osnova djelovanja nije natjecateljska, Hemar ne samo što ih je uvrstio, nego je obuhvatio i neke kojima dosad nije objavljena biografija u planinarskoj literaturi, a biografije onih kojima su objavljeni nekrolozi u ovom časopisu toliko dopunio da su poprimili znanstvena obilježja. Tako ćemo doznati životne pojedinosti mnogih velikih planinarskih imena, kao što su npr. Gropuzzo, Gilić, Tomašić, Tomšić, Vičić, Stipčić, Šojat i drugi.

Indiskretno ću reći da je tijekom izrade leksikona i njegove dosadašnje publicističke karijere nastao tako velik arhiv građe da se autor priprema preseliti u veći stan. Njegove biografije daju ne samo podatke o sportskom djelovanju, nego je svaka ličnost prikazana sveobuhvatno, čak i uz porijeklo roditelja i obiteljske prilike, npr. u nekrologu Zvjezdani Gregorini u siječanskom broju Hrvatskog planinara.

Na kraju treba reći da je leksikon tiskan u 1200 primjeraka i da nije u slobodnoj prodaji, već ga mogu dobiti samo osobe koje su predstavljene u knjizi (i članovi obitelji za umrle), stručni suradnici, knjižnice te pojedinci koji će Leksikon znati cijeniti. Nakladnik je Zajednica sportova PGŽ-a, a tisak je finansijski omogućila sama Županija, uz potporu Hrvatskoga olimpijskog odbora i Hrvatske olimpijske akademije.

dr. Željko Poljak

SPELEOLOGIJA

Ispiti za nazive speleolog i instruktur speleologije

U prostorijama HGSS Stanice Zagreb u Bliznecu 29. siječnja 2022. održan je ispit za stjecanje speleoloških naziva speleolog i instruktur speleologije. Domaćini ispita bili su članovi SU-a Kraševski zviri iz Ivance.

Ispitnu komisiju sačinjavali su instruktori speleologije Teo Barišić, Josip Dadić, Damir Janton i Dalibor Paar te kandidati za instruktore speleologije Dino Grožić i Jure Šarić.

Prijavljeni kandidati za naziv instruktur speleologije su uspješno obranili svoje radove. Novi instruktori su: Dino Grožić (SO PDS Velebit, Zagreb, značka instruktur br. 131) s

Novi speleolozi i instruktori speleologije

Speleološki ispit u Zagrebu

instruktorskim radom 'Upotreba podataka dobivenih ALS LiDAR snimanjem za pronalazak potencijalnih speleoloških objekata i Jure Šarić (SO HPK Sv. Mihovil, Šibenik, značka instruktor br. 132) s instruktorskim radom 'Metodika samospašavanja'.

Od sedam prijavljenih kandidata za naziv speleolog, ispitu je pristupilo njih troje. Ispit su položili Valerija Butorac (SO HPD Željezničar, Zagreb, značka broj 277) – uz odradu teme »Izrada i primjena sistema sv. Bernarda na speleološkoj školi« i Nikola Pongrac (SU Međimurje Čakovec, značka broj 278).

Novim speleolozima i instrukturima Komisija za speleologiju HPS-a uručila je prigodni dar – udžbenik Speleologija II. Čestitamo i želimo uspješan speleološki rad.

Damir Janton

Stručni seminar o zaštiti speleoloških objekata

U prostorijama HGSS Stanice Zagreb 30. siječnja 2022. održan je stručni seminar na temu zaštite prirode i speleoloških objekata. Voditelj seminara bio je pročelnik Komisije za speleologiju HPS-a Damir Janton. Na seminaru je sudjelovalo 19 sudionika iz 6 speleoloških udruga.

Na seminaru su održana tri predavanja. Lana Đud (SO HPD Željezničar) predavala je o zakonodavnim okvirima vezanimi uz speleološku djelatnost te o strukturi i djelokrugu institucija unutar sektora zaštite prirode zaduženog za speleološku djelatnost. U raspravi tijekom i nakon predavanja dotaknuli smo se godišnjeg dopuštenja Ministarstva za provođenje

Stručni seminar o zaštiti speleoloških objekata

istraživanja i speleološko školovanje, Zakona o zaštiti prirode, Katastra speleoloških objekata i sl. Nakon toga Roman Leopold (SK Ozren Lukić) održao je predavanje o načinima sufinanciranja akcija čišćenja speleoloških objekata iz sredstava Fonda za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost. Sudionici su upoznati sa načinom financiranja Fonda te njegove strukture, objašnjena je razlika između javnih poziva i javnih natječaja te su dane informacije o dokumentaciji koje trebaju pružiti udrugama koje Fondu žele prijaviti akciju čišćenja. Zadnje predavanje održao je Ruđer Novak (SO HPD Željezničar). Tema predavanja bila je priprema, provedba i 'reklamiranje' akcije incijative Čisto podzemlje. Napravljen je kratak presjek dosadašnjih rezultata volonterske inicijative, pričalo se o načinu financiranja te o daljnjim planovima na razini države. Velik je naglasak stavljen na sigurnost sudionika volonterskih akcija čišćenja speleoloških objekata.

Damir Janton

VIJESTI

Škola planinarskog skijanja u Austriji

Od 26. do 30. siječnja održana je Škola planinarskog skijanja po programu HPS-a. Uslijed nepovoljnih snježnih uvjeta na području planirane lokacije (Zederhaus, Austrija) škola je izvedena na širem području Nacionalnog parka Gesause, s bazom u mjestu Admont (Štajerska). Školu je organizirala Komisija za planinarsko skijanje HPS-a, a vodila ju je Sanda Šarko. U izvođenju škole sudjelovali su također Tomislav Galić i Vanja Starčević. Školu su pohađali i uspješno završili članovi PDS-a Velebit, PD-a Paklenica i SK-a Ozren Lukić. Nažalost, dio zainteresiranih i prijavljenih sudionika odustao je prije početka škole zbog ozljeda ili neispunjavanja epidemioloških uvjeta.

Škola planinarskog skijanja HPS-a

Planinarsko skijanje

Škola je bila vrlo intenzivna, kako za polaznike tako i za instruktoare, a sastojala se od predavanja i radionica u večernjim satima i ture na skijama prije podne i sredinom dana, sveukupno 13-14 h aktivnog rada svakoga dana. Teoretski dio škole realiziran je u cijelosti i po planu. U praktičnom dijelu tečajci su imali priliku upoznati skijanje po vrlo raznolikim terenima te snježnim i vremenskim uvjetima; predviđena četvrta tura nije se mogla ostvariti zbog izuzetno slabih vremenskih uvjeta. Tijekom večere je svakoga dana provedena analiza tekućeg dana iz kuta svakog polaznika i instruktora, a dan bi završavao predavanjima uz slajdove ili filmove. Prema zajedničkoj ocjeni instruktora polaznici su ostvarili značajan napredak u tehnički skijanja po dubokom snijegu i dobro svedali ključne praktične vještine vezane uz opasnosti prilikom planinarskog skijanja. Prema evaluaciji polaznika škola je izvedena po vrlo visokim standardima i ispunila je u potpunosti njihova očekivanja. Sanda Šarko

Održana izborna skupština PK-a Ivanec

Planinarski klub Ivanec je u svojim prostorijama u Ivancu 11. veljače održao izbornu skupštinu. Bilo je nazočno 40 članova te gosti i to Ljudevit Cikač-predsjednik Udruge dragovoljaca i veterana Domovinskog rata, ogrank Ivanec i predstavnici PD-a Ljutomjer iz susjedne Slovenije Franc Slokan i Joško Črešnjevec.

Na početku skupštine svim nazočnima obratio se predsjednik Kluba Tomislav Friščić te predložio radna tijela Skupštine i dnevni red, koji je jednoglasno prihvacen. Na skupštini su podnesena izvješća. O radu Kluba u proteklom periodu govorio je Tomislav Friščić, o novčanom poslovanju izvjestila je blagajnica Marina Lončar. Izvješće Nadzornog odbora podnio je Božidar Šoštar, a izvješće o radu suda časti Marijan Friščić. Sva navedena izvješća jednoglasno su prihvaćena.

U proteklom razdoblju održano je ukupno 12 društvenih izleta i pohoda, i to na Bjelolasicu, Dinaru,

u Baške Oštarije na srednjem Velebitu s usponom na Ljubičko brdo i Metlu, Premužićevom stazom uz uspon na Gromovaču, Pivčevac, Veliki Zavižan i Balinovac, na južni Velebit – Tulove grede, te jug Hrvatske – vrh Matokit na Biokovu. Organiziran je i izведен izlet u Crnu Goru s usponom na Prokletije i Durmitor. Održane su i tradicionalne akcije Kluba – pohod Tragom vitezova ivanovaca,obilazak IPO-a, Planinarsko Martinje i Planinarska noć. Posebno aktivno suradivalo se u sekciji mladeži koja radi po posebnom programu, i to za osnovne škole Ivanec, Klenovnik, Višnjica, Maruševec, Kamenica i II OŠ Varaždin. PK Ivanec i dalje bilježi kontinuirano velik broj članova: na kraju 2021. bilo je više od 565 članova, od kojih čak 220 djece iz šest osnovnih škola.

Skupština je izabrala novo vodstvo Kluba za mandatno razdoblje do 2026. godine. Za predsjednika Kluba izabran je ponovno Tomislav Friščić a za članove Nadzornog odbora Božidar Šoštar, Miroslav Rohtek i Ivan Mudri. Za članove Suda časti birani su Marijan Friščić, Juraj Vuglač i Nikola Nišević. Tomislav Friščić uvodno je iznio program rada za iduće četiri godine te je predložio i predstavio novi saziv Upravnog odbora: Duško Vitez – dopredsjednik, Stjepan Kuštelega – tajnik, Marina Lončar – blagajnik, članovi Upravnog odbora: Tomislav Gotić (zadužen za mladež), Ivan Strugar (ekologija), Nenad Novak, Thomas Blum i Darko Kos (za društvene izlete), Davor Pavleković (promidžba), Božidar Kljunić (za markacije) te Jasmina Pečevski i Irena Videc. Svi predloženi kandidati jednoglasno su prihvaćeni.

Na skupštini je također donesena jednoglasna odluka o dopuni i izmjeni Statuta, a zatim su se u skupštini obratili gosti – Ljudevit Cikač i predstavnici PD-a Ljutomjer, te Darko Kos. Skupština je trajala ukupno 65 minuta a nakon radnog dijela slijedio domjenak uz primjenu svih epidemioloških mjera. Nikola Nišević

Izvješće predsjednika PK-a Ivanec Tomislava Friščića

Premetaljka:

NISKE JAME STRESA

[planinsko područje]

Rješenje premetaljke iz prošlog broja:
VICASTI LOLEK = VELIKI STOLAC

Kada odgonetnete rješenje!

Rješenje premetaljke prijavite do 20. ožujka 2022. putem web obrasca na stranici

<https://www.hps.hr/premetaljka/>

Točno rješenje i imena čitatelja koji ga prijave objaviti ćemo u idućem broju.

Točno rješenje premetaljke iz prošlog broja do zaključenja ovoga broja prijavili su:

(*Redoslijed imena ne prikazuje vremenski redoslijed prijava rješenja i ne predstavlja rang-listu čitatelja!*)

1. Božidar Vojvoda, HPD Bilogora, Bjelovar
2. Krešimir Gracin, HPD Runolist, Zagreb
3. Ivan Gracin, HPD Runolist, Zagreb
4. Remigio Radešić, PD Kamenjak, Rijeka
5. Antun Ciglenečki, PD Psunj, Pakrac
6. Tanja Malovoz, PD Strilež, Crikvenica
7. Ante Mesić, HPD Gojzerica, Požega
8. Roan Rašuo, PD Skitaci, Labin
9. Helena Petrić, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
10. Dejan Šimunović, HPD Petehovac, Delnice
11. Krunoslav Ružić, HPD Kalnik, Križevci
12. Biserka Ćurčija, HPD Martinščak, Karlovac
13. Milivoj Vengocoj, PD Kamenjak, Rijeka
14. Nada Dabo, RAK, Rijeka
15. Vesna Čaplar, HPD Željezničar, Zagreb
16. Mouna Kabbaj, HPD Stupnik, Gornji Stupnik
17. Kristina Suppe, HPD Zrin, Petrinja
18. Ivica Capan, HPD Dubovac, Karlovac
19. Lidija Basara, DPIOV Osmica, Karlovac
20. Željko Vinković, HPD Bilogora, Bjelovar
21. Maja Mijač, HPD Bregana, Bregana
22. Nikolina Starčević, HPD Runolist, Zagreb
23. Sergej Stipaničev, PD Kamenjak, Rijeka
24. Nedjeljko Fistonjić, PD Imber, Omiš
25. Ivan Klarica, PD Kličevica, Benkovac
26. Blaženka Pleše, HPD Pećovje, Zagreb
27. Željko Takšić, HPD Dirov brije, Vinkovci
28. Srebrenka Takšić, HPD Dirov brije, Vinkovci
29. Lora Vesel, PD Kamenjak, Rijeka
30. Domagoj Pavlin, HPD Željezničar, Zagreb
31. Ante Škovrlj

ALAN ČAPLAR

Vrh Veliki Stolac na južnom Velebitu

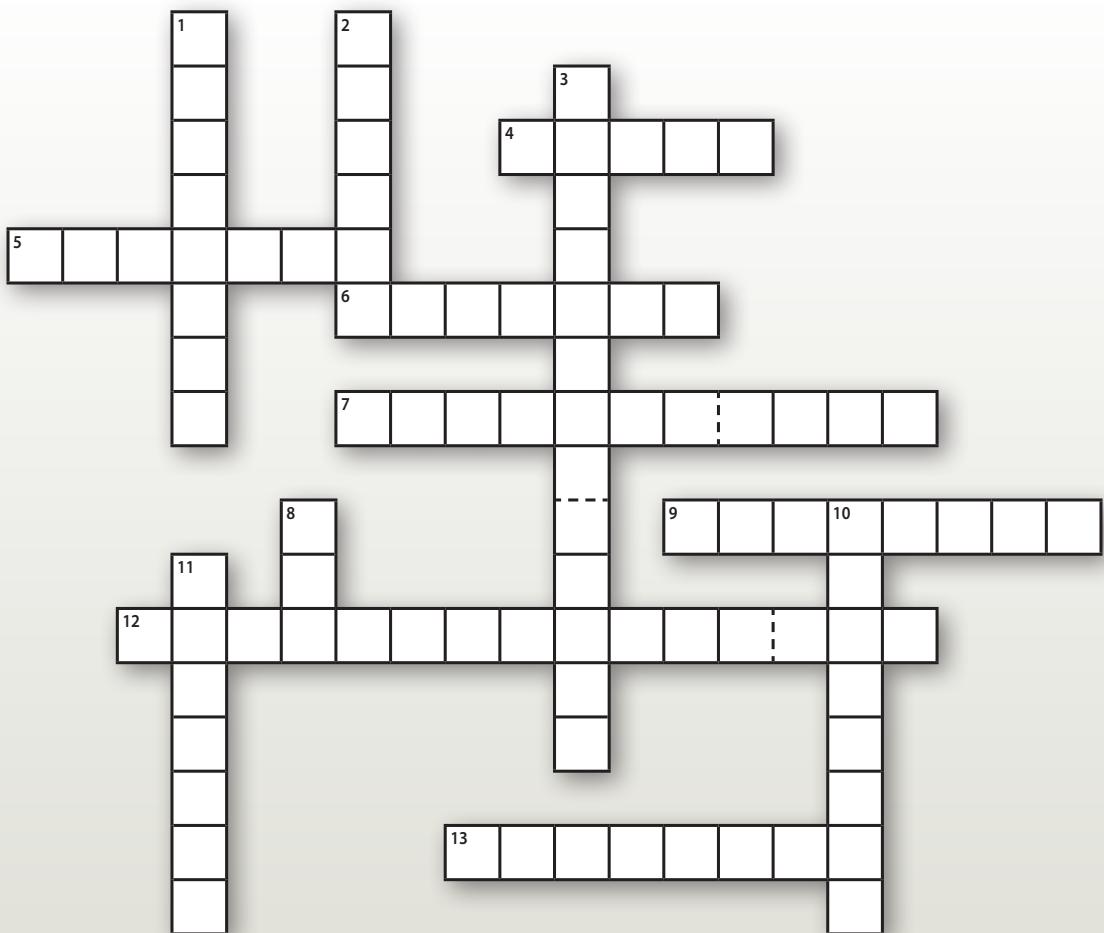
Slavonska planinarska križaljka

1. Planinarska kuća na strmoj stjeni; nalazi se blizu istoimenog kanjona.
2. Vrh na gorskom hrptu između dolina Veličanke i Dubočanke.
3. Vrh nazvan po hajduku Bojaniku koji je hajdukovaо Požeškom kotlinom.
4. Planina, geo park i park prirode.
5. Planinarsko sklonište u zaselku Gagići kod sela Skenderovci, uz izvor po kojemu je dobilo ime.
6. Gora južno od Orahovice i Našica, a sjeverno od Požege i Kutjeva.
7. Najviši vrh Psunj i najviša točka Slavonije.
8. Gora na kojoj je se nalaze vrhovi Čardak i Degman.
9. Gorska dolina blizu slapa Skakavac; ime dobila po grofu.
10. Nekadašnji naziv za vrh Ivačku glavu.
11. Kuća na vrhu nekadašnjeg skijališta; nedaleko je vrh Nevoljaš.
12. Vrh na Papuku, na koji vode putovi iz Velike i Duboke.
13. Kuća uz istoimeni izvor i potok; kućom upravlja HPD Sokolovac.

GORAN DORIĆ

Slap Skakavac na Papuku

KALENDAR AKCIJA

6.3.	100 žena na vrh Mosora Mosor HPD Mosor, Split	2. – 3. 4. i 9. – 10. 4. Tečaj za vodiče na ljetno planinarenje (Ravna gora) Ravna gora Komisija za vodiče HPS-a
6.3.	9. pohod za Dan žena Planinarska kuća Kameni svati PD Susedgrad, Podsused	2.4. Tragom 1. izleta HPD-a Sisak Hrastovička gora HPD Sisak, Sisak
6.3.	Pohod Žene u planinu okolica Rijeke PD Kamenjak, Rijeka	3.4. 13. tradicionalni pohod na Zarin Škamnica, Brinje PD Škamnica, Brinje
6.3.	Srimušljada Papuk PD Mališčak, Velika	3.4. Pohod planinarskim putom Po starim gradovima Ivančiće, dionica Grebengrad – Pusta Bela Ivančića HPD Oštrelj, Zlatar
6.3.	Tradicionalni proljetni izlet do Sijaseta Planinarska kuća Sijaset PD Zavižan, Senj	9.4. 28. Rusov pohod na Medvednicu Medvednica: parkiralište uz potok Bliznec – Njivice – Hunjka – Sljeme – pl. dom Runolist PD Nikola Tesla, Zagreb
12.3.	100 žena na Sniježnici Sniježnica HPD Sniježnica, Dubrovnik	9.4. Hodanjem k zdravlju Planinarska kuća Zvonimir Plevnik PD Dubovac, Karlovac
12.3.	Dan žena – pohod Stazom valova Novi Vinodolski – Crikvenica PD Naftaplin, Zagreb	9.4. Pohod Belišćanskim podravskim pješačkim putom Belišće, staza uz Dravu HPD Belišće, Belišće
12.3.	Imbertrek Omiška Dinara PD Imber, Omiš	10.4. Pohod Dragojlinom stazom Okić, pl. dom Dr. Maks Plotnikov HPD Željezničar, Zagreb
13.3.	5. obiteljski izlet – Grgurevo – Dan Grada Požege Požeška gora HPD Gojzerica, Požega	10.4. Proljetni pohod Vinica – Martinščak Vinica – Martinščak HPD Vinica, Duga Resa
13.3.	Pohod po Istarskom planinarskom putu Ćićarija Istarski planinarski savez, Pula	18.4. Djecji izlet na Uskrsni ponедjeljak Sniježnica HPD Sniježnica, Dubrovnik
13.3.	Pohod romarskim putom Belec – Marija Bistrica Belec – Marija Bistrica HPD Belecgard, Belec	18.4. Tradicionalni uskrsni uspon na Malačku Pekinom stazom Malačka, željeznička stanica Kaštel Stari – planinarski dom Malačka HPD Malačka – Donja Kaštela, Kaštel Stari
18.3.	Noćni pohod Pozdrav proljeću Labin – Pl. kuća Skitaka PD Skitaci, Labin	18.4. Uskrsni ponedjeljak na Sisolu Brseč – Sisol – Učka PD Pljusak, Rijeka
19.3.	Cvjetne staze Ravne gore, proljetni pohod (crnkasta sasa) Ravna gora: Donja Voća – špilja Vindija – Vukovo – Filićev dom PD Ravna gora, Varaždin	27. - 29. 5. DANI HRVATSKIH PLANINARA Vrgorac HPS i HPD Vrgorac, Vrgorac
26.3.	8. Lucijanov pohod u Hrašćinu i Trgovišće Hrašćina, Trgovišće PD Ravna gora, Varaždin	
27.3.	Pohod po Opatijskoj planinarskoj obilaznici Učka PD Opatija, Opatija	
2.4.	Međunarodni planinarski pohod »Hajdemo do Vrane« Vrana, Maškovića han, Vransko jezero PD Belveder, Biograd	

DVADESET GODINA ZAJEDNO U AKCIJI

IGLU ŠPORT

Hervis
SPORTS

Po sve za
planinarenje
u Hervis

PUEZ AQUA 3 PTX Muška planinska jakna
799,99 kn **599,99 kn**

LIGHT MICRO M Muška funkcionalna jakna
799,99 kn **499,99 kn**

ALP TRAINER 25 Ruksak za planinarenje
1049,00 kn **799,99 kn**

MS WILDFIRE Muške planinarske cipele
1199,00 kn **899,99 kn**

PUEZ AQUA 3 PTX W Ženska planinarska jakna
799,99 kn **599,99 kn**

SENNES Ženska majica
479,99 kn **349,99 kn**

ALP TRAINER 20 WS Ruksak za planinarenje
999,00 kn **779,99 kn**

WS WILDFIRE Ženske planinarske cipele
1199,00 kn **899,99 kn**

SALEWA

